ISSN 1574-6038

Allemaal verleden (en vergeten?)

Zink
Planta
Kikker en Pad
Prins Bernhard
Drie zwarte panters
Piet Pelle, Piggelmee, …
en weer veel interessante lijstjes

VOORTSCHRIJDENDE

Het tijdschrift met verrassende onderwerpen en nieuwe invalshoeken

INZICHTEN

nummer 11 | mei 2005 | € 0,99

Weer wat nieuws!

VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN is een blad met een beperkte, en veelal trouwe, lezersschare. En dat willen we graag zo houden. Zo blijft een abonnement op VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN iets bijzonders. Bovendien maken wij VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN met een kleine groep van medewerkers. En ook dat willen wij graag zo houden. Allemaal redenen om een abonnementsstop in te voeren. Pas als er abonnees blijken te zijn die ons verlaten, dan nemen wij weer nieuwe abonnees aan. Het is mogelijk wat ongebruikelijk, maar het draagt wel bij aan het instandhouden van de huidige kwaliteit van VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN.

Op het organisatorische vlak kunnen wij u nog melden dat onze organisatie versterkt is door de komst van Bert Overeem. Hij verzorgt de abonnementenadministratie, doet de correspondentie, verzorgt de documentatie en is verantwoordelijk voor nog wat andere zaken: kortom onze VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN duizendpoot. U kunt hem bereiken onder het e-mailadres bovereem@inzichten.nl.

COLOFON

VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN is een uitgave van Uitgeverij Tinsentiep.
Bovencamp 57, 3992 RX Houten.
030 6373498 (vrijdag 19-20 uur).
info@inzichten.nl.
Hoofdredacteur Gerrit van Dam
gvandam@inzichten.nl

Bezoek ook onze website
www.inzichten.nl

Bij de voorkant & over dit nummer

Op de voorkant treft u prins Bernhard aan. Alhoewel wij geen voorstander van het koningshuis zijn, behoren wij wel tot de grote groep mensen die iemand kennen die prins Bernhard gekend heeft. Is dat in ons voordeel? Of juist niet? In ieder geval vonden we er genoeg aanleiding in om een klein stukje uit de oude doos over deze Bernhard op te nemen. En zo kwamen we tot het voortschrijdend inzicht dat het koningshuis, althans een lid ervan, toch nog van enig nut kan zijn. Dit nummer van Voortschrijdende Inzichten is grotendeels gewijd aan verleden en vergeten. Zo zal ook Voortschrijdende Inzichten eens verleden en vergeten zijn. We mogen dan tegenwoordig een officieel ISSN-nummer hebben, dit betekent geenszins dat we het eeuwige leven hebben. En zo zal er mogelijk ooit een tijd komen dat iemand Voortschrijdende Inzichten raadpleegt in de collectie van de Koninklijke Bibliotheek. Deze zal zich verbaasd afvragen wat de bedoeling van dit blad is geweest. En wie was Gerrit van Dam? Wie was Bert Overeem? En de website: die is er dan ook al lang niet meer. Uit dit nummer van Voortschrijdende Inzichten moge blijken dat slechts enkelen het brengen tot een voetnoot in de geschiedenis. En de overigen? Die overigen, en dat zijn er velen, worden bedekt met het stof van de geschiedenis. Wie weet nu nog wie Gerrit van Dam, de grootvader van onze hoofdredacteur, was? Of Bertha Overeem, de grootmoeder van onze ongeëvenaarde documentalist, Bert Overeem? Niemand toch?! Met het voortschrijden van de generaties verflauwt, zelfs bij de directe familie, de kennis over het voorgeslacht. Sommigen ervaren dit als uitermate deprimerend. Weer anderen putten hoop uit een geloof. Wij hebben er geen oplossing voor. Af en toe proberen we iets of iemand weer terug te brengen in de herinnering. Maar een voetnoot blijft het, op zijn best. Wij lijden daar niet onder. Alles is cyclisch en alles stroomt. Iedereen moet alles weer opnieuw ontdekken en daarvoor moet veel vergeten worden. Het is niet anders. Wij blijven in afwachting van het moment dat we zelf vergeten dreigen te worden – bijvoorbeeld omdat er geen abonnees meer zijn of geen bezoekers van onze website – maar doorgaan. Op zoek naar voortschrijdende inzichten. Denken we al anders over prins Bernhard? Wat vinden we tegenwoordig van zink? Zink dat ooit de moeite waard was om een apart staatje voor op te richten. De zwarte panter Frans de Munck: nog altijd de beste Nederlandse doelman? En nog meer van dat soort dingen. Veel genoegen met dit nummer. DE REDACTIE.

VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN

Nummer 11 – mei 2005

4 'Z.K.H. Bernhard …'
Voorzitter, erevoorzitter, beschermheer, …

8 Zink (en het vierlandenpunt)
Een eenvoudig metaal,
waar toch heel wat over te vertellen valt.
Te beginnen met een vierlandenpunt

2
Weer wat nieuws!
Bij de voorkant
& over dit nummer
Colofon

14 Zwarte panters
Over legendarische doelmannen

21 Vergeten helden
Zoals Pukkie Planta, Bert en Bettie Brinta, Flipje Tiel,
Piet Pelle, Arretje Nof, Piggelmee

28 De ondergang van Planta
Het roemloos einde van een gerenommeerd margarinemerk

30 Het scheve wereldbeeld
Voorbeelden uit onze merkwaardige encyclopedie op internet

34 Wat een verrassing!
Het boek *Alle verhalen van Kikker & Pad* van Arnold Lobel

36 De Theatersportgazet
Zoiets als de Lichtkrant

'Z.K.H. Bernhard

De hierbij afgebeelde foto's geven u een indruk van prins Bernhard "thuis". Na zijn vermoeiende reizen en drukke conferenties kan hij weer een gedeelte van zijn tijd wijden aan zijn liefhebberijen, waarvan paardrijden toch wel de belangrijkste kan worden genoemd. De fotograaf trof Z.K.H. prins Bernhard op een ogenblik waarop hij profiteerde van de welverdiende rust na gedane arbeid.

Zoals iedere man, die eens een middagje "vrij' heeft, trekt de Prins de kleding aan, die hem het gemakkelijkst zit en wij moeten toegeven, dat een geruit overhemd en een sportpet heel wat plezieriger zullen zijn dan een correct gala-uniform en een strakke uniformpet!

Prins Bernhard geniet zo echt van de momenten, waarop hij zich aan zijn gezin en zijn hobby's kan wijden en het wordt hem van ganser harte gegund, want hij is niet alleen de pater familias van ons geliefd koninklijk gezin, maar tevens een harde werker voor het welzijn van het Nederlandse volk!'

Oorspronkelijk verschenen in Libelle damesweekblad van 26 juni 1951.

'Vol vreugde wordt de Prins bij zijn thuiskomst begroet door de Koningin en de twee oudste prinsessen, Beatrix en Irene.' Foto en onderschrift Libelle damesweekblad van 26 juni 1951. Vol vreugde? Dit lijkt alleen te gelden voor Beatrix. Irene lijkt nogal in de contramine en de koningin staat zelfs afgewend. Staat daarom in de tekst 'thuis' misschien tussen aanhalingstekens? En dat 'vrij' (zie tekst) moeten we blijkbaar ook niet al te letterlijk nemen.

'En dáár is Martin, de Sealyhamterrier. Een onafscheidelijker metgezel van de koninklijke familie is bijna niet te bedenken. "Ga eens mooi zitten?" vraagt de Prins en welke gehoorzame hond voldoet niet aan de wens van de baas.' Foto en onderschrift Libelle dameswekblad van 26 juni 1951.

Een voorzitter

Prins Bernhard was voorzitter en erevoorzitter van veel organisaties. Ook bekleedde hij een groot aantal commissariaten. De prins was onder meer commissaris van de KLM, van Koninklijke Hoogovens en van de Koninklijke Jaarbeurs, bestuurslid van TNO, landscommandeur van de Johanniter Orde in Nederland, erevoorzitter van de ANWB en het Tropeninstituut. Ook was hij beschermheer van het Nederlands Olympisch Comité, van Natuurmonumenten en van het Joods Nationaal Fonds.

Vanaf 1954 was Prins Bernhard voorzitter van de Bilderbergconferenties. Deze bijeenkomsten, waar mensen met een vooraanstaande positie op sociaal, politiek, economisch en cultureel terrein uit verschillende landen bijeen kwamen, waren bedoeld om op informele wijze te discussiëren over actuele politieke, economische en maatschappelijke ontwikkelingen. De conferenties vinden nog steeds éénmaal per jaar plaats. Prins Bernhard is er sinds 1976 niet meer bij. Maar zijn dochter, Beatrix, wel. Tot op de dag van vandaag. Ook Balkenende heeft er wel eens aan deelgenomen.

Van 1956 tot 1977 was Bernhard voorzitter van de Europese Culturele Stichting, opgericht in 1954 te Genève door Robert Schuman en gevestigd te Amsterdam. De stichting bevordert Europese samenwerking op het gebied van onderwijs en kunst, milieu, maatschappelijke vraagstukken en culturele betrekkingen tussen Oost- en West-Europa. De Prins was verder een enthousiast beoefenaar van de golfsport. Hij was –daarom?- jarenlang voorzitter (en later erepresident) van de Fédération Equestre Internationale.

Al in 1938 werd Bernhard voorzitter van de Nationale Padvindersraad. Hij bleef deze functie uitoefenen tot de opheffing van de raad in 1968. En wat te denken van het voorzitterschap van voorzitter van het Spaans–Portugees–Latijns–Amerikaanse Instituut, dat onder meer het uitdragen van de cultuur van de Spaanstalige landen beoogt. En ook nog voorzitter van het Nationaal Rampenfonds. Op de website van het koninklijk huis lezen we: 'Daarnaast speelde de Prins ook op vele andere terreinen een belangrijke rol. De vele honderden organisaties waarvan Prins Bernhard beschermheer, erevoorzitter, buitengewoon commissaris of erelid is geweest, … .' Vele honderden? Dit komt ons toch wat merkwaardig voor. Het lijkt ons dan toch aannemelijk dat het om erebaantjes ging waarbij enige activiteit zelden gevraagd werd. Of is het overdrijving?

(Vervolg op pagina 7)

'Prins Bernhard, Paleis Soestdijk' luidt het onderschrift bij deze actiefoto op de website van het Koninklijk Huis. Foto © Rijksvoorlichtingsdienst/Max Koot

Officiële foto ter gelegenheid van de internationale workshop 'Air Pollution Reference Measurement Methods and Systems', december 1977 op het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid in Bilthoven. In het midden Prins Bernhard geflankeerd door directeuren van het RIV en een verzameling luchtdeskundigen. Foto uit Ed Buijsman *Er zij een meetnet*. ISBN 90 6960 103 6.

Volgens de eerbiedwaardige website Parlement & Politiek:

- regent Prins Bernhard (Cultuur) Fonds, vanaf 1940 (oprichter)
- voorzitter dagelijks bestuur Stichting "Het Nationaal Instituut", omstreeks 1946
- voorzitter Nationaal Rampenfonds, 1953-1990
- voorzitter Bilderbergconferenties, 1954-1976
- voorzitter Europese Culturele Stichting, 1956-1977
- voorzitter Novib (Nederlandse Organisatie voor internationale samenwerking), 1956-1971
- regent Stichting Praemium Erasmianum, van af 1958 (oprichter)
- lid dagelijks bestuur F.E.I. (Fédération Equestre Internationale)
- president W.W.F. (World Wildlife Fund), 1961-1977 (oprichter)
- voorzitter Nationaal Thuisfront Nieuw-Guinea
- beschermheer Verzetsmuseum te Amsterdam
- voorzitter commissie van beroep voor de ruitersport F.E.I. (Fédération Equestre Internationale), Olympische Spelen te Mexico City, 1968
- lid College van Curatoren K.I.M. (Koninklijk Instituut van de Marine), tot 1976
- president College van Curatoren K.M.A. (Koninklijke Militaire Academie), tot 1976
- buitengewoon lid Defensieraad, tot 1976
- buitengewoon lid Legerraad, tot 1976
- buitengewoon lid Admiraliteitsraad, tot 1976
- voorzitter curatorium Defensie Studie Centrum, tot 1976
- voorzitter Nationale Raad Welzijn Militairen, tot 1976
- regent Stichting Volk en Verdediging, tot 1976
- buitengewoon lid Raad van Commissarissen K.L.M., tot 1976
- lid Raad van Commissarissen Koninklijke Nederlandse Hoogovens en Staalfabrieken, tot 1976
- lid Raad van Commissarissen Koninklijke Jaarbeurs
- lid Raad van Commissarissen Vliegtuigfabrieken Fokker, tot 1976
- lid bestuur T.N.O.

- president Nederlandse afdeling W.W.F., 1977- 2004
- waarnemer bij de Adviescommissie Wet bedreigde uitheemse diersoorten
- lid Comité van Aanbeveling The European Fine Art Fair te Maastricht, 1991
- voorzitter Stichting Bernhard Natuurfonds, vanaf 1994

En dan ook nog dit

- beschermheer K.N.A.C. (Koninklijke Nederlandsche Automobiel Club), vanaf 1937
- honorair lid Koninklijk Instituut van Ingenieurs, omstreeks 1938
- erelid hoofdbestuur Stichting 1940-1945
- erevoorzitter A.N.W.B. (Algemeene Nederlandsche Wielrijders Bond), later Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB
- erevoorzitter Tropeninstituut- erevoorzitter Oorlogsgravenstichting, vanaf 1946
- beschermheer Bond van Nederlandse Militaire en Dienst-slachtoffers
- beschemheer N.E.N. (Nederlands Normalisatie-instituut), vanaf 1952
- regent Prins Bernhard Cultuurfonds Nederlandse Antillen (en Aruba), vanaf 1953 (oprichter)
- regent Stichting Preamium Erasmianum, vanaf 1958- erevoorzitter Industriële Adviesraad voor Suriname en de Nederlandse Antillen, vanaf 1962
- ereburger gemeente Hardenberg, vanaf 13 juni 1963
- beschermheer Koninklijk Militair-Historisch Museum (Legermuseum), vanaf 1963
- beschermheer Joods Nationaal Fonds
- erevoorzitter Bijbel per maand-Club van het Nederlands Bijbelgenootschap
- erevoorzitter Koninklijke Nederlandsche Reddings-Maatschappij
- beschermheer Radio Nederland Wereldomroep- beschermheer N.O.C. (Nederlands Olympisch Comité)
- beschermheer Vogelbescherming Nederland- beschermheer Vereniging Natuurmonumenten
- beschermheer Vereniging tot Behoud van het Veluws Hert
- beschermheer K.N.J.V. (Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging)
- beschermheer Nederlandse Lawn tennis Bond- beschermheer Federatie Sport Gehandicapten
- beschermheer Koninklijke Nederlandse Roeibond
- beschermheer Nederlandse Skivereniging
- beschermheer Stichting Reactor Centrum Nederland
- beschermheer Scouting Nederland- beschermheer en erevoorzitter Universiteit Nyenrode
- erevoorzitter Novib, vanaf 1971
- erevoorzitter Centrum '45, vanaf 1973
- ereburger gemeente Wageningen, vanaf 1975
- erepresident Fédération Equestre Internationale
- erelid Ferrari Club Nederland
- erelid Koninklijke Spaanse Academie te Madrid
- beschermheer Stichting Nationaal Hulpfonds 'Wij komen", vanaf 1989
- beschermheer Dutch Spitfirelight, vanaf 1991
- erecommando

(Vervolg van pagina 5)

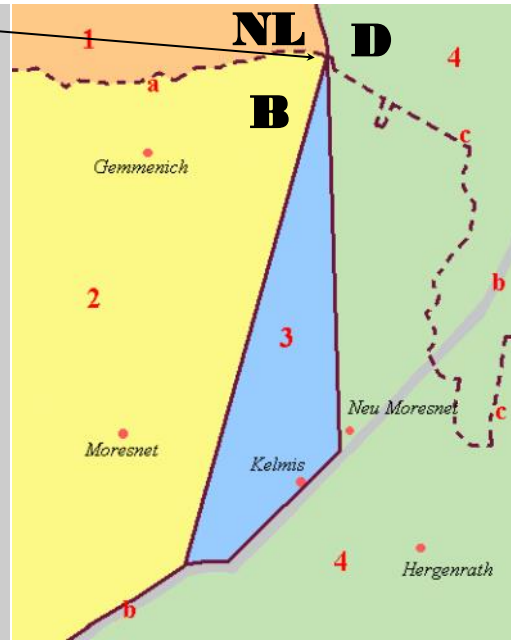
Wel, u heeft hierboven kunnen lezen. Met zo'n lijst hoeft het ons niet te verbazen dat prins Bernhard, als je eenmaal toegang tot hem had, altijd wel iemand kende die behulpzaam kon zijn. Jazeker, het netwerk van Bernhard heeft menigeen geholpen, zo vernamen wij uit betrouwbare bron. 'Ik zal hem meteen bellen', dat was dan de procedure. Toch nog ergens goed voor.

Zink (en een vierlandenpunt)

Zink? Ja, dat alledaagse en goedkope materiaal. Waar komt het eigenlijk vandaan? EN wat heeft dat met een vierlandenpunt te maken. Vierlandenpunt: was het maar waar! Dan zouden we nog eens iets bijzonders hebben. Nee, we zullen het moeten doen met het drielandenpunt. Ja, bij Vaals. Maar toch, er was ooit in een vierlandenpunt in Nederland. En alhoewel het niet meer bestaat, kunt u er nog wel naar toe. Het ligt bij datzelfde Vaals! En daarna dus over zink.

De oorsprong van het merkwaardige vierlandenpunt ligt ver weg in de geschiedenis. Na de Franse bezetting aan het eind van de 18de en het begin van de 19de eeuw werd Nederland in 1813 weer onafhankelijk. En nog wel groter dan eerst: een uitvloeisel van het Congres van Wenen. Eind 1814 kwamen staatslieden uit geheel Europa bij elkaar om de nieuwe verhoudingen in Europa te regelen na de (eerste) nederlaag van Napoleon. Een belangrijk uitgangspunt bij het Congres van Wenen was het herstel van de 'wettige' vorstenhuizen. En zo werden onder andere Portugal, Spanje en Nederland weer een monarchie. Nederland en België werden— eindelijk, zou Willem van Oranje gezegd kunnen hebben– verenigd tot één natie.

Toch was er een twistpunt: een klein gebied ten zuiden van Vaals. Bij Kelmis, zo'n zes kilometer ten zuiden van Vaals lagen kwam veel zink voor. Hier lag de zinkmijn van Veille Montagne of, voor de Duisters, Altenberg. Ondanks langdurige onderhandelingen konden Nederland en Pruisen niet tot overeenstemming komen. Van een

Het voormalig **vierlandenpunt** bij Vaals dat pas een echt vierlandenpunt werd na de afscheiding van België in 1835. 1: Nederland; 2: België; 3: Neutraal Moresnet; 4: Duitsland

Vierlandenpunten?
Drielandenpunten zijn niets bijzonders. Je kunt je zelfs afvragen waarom iemand er een toeristische attractie van zou willen maken, zo veelvuldig zijn ze. Zo telt Europa er 25 en Afrika 59. Maar zijn er ook vierlandenpunten?
De deskundigen zijn het er niet helemaal over eens of er één is of geen. Als er één is dan ligt die in Afrika, op het punt waar de landen Zambia, Zimbabwe, Botswana, Namibië bij elkaar komen. Er schijnt echter discussie te zijn over de juistheid ervan. Kern van de discussie is –uiteraard– het verloop van de grenzen die in dit geval niet éénduidig schijnt te zijn.

gebied ter grootte van 3,5 km², een omtrek van 11 km en een inwonertal van slechts 250 werd daarom een aparte staat gemaakt: Neutraal Moresnet.
Nou ja, een aparte staat? Niet echt, want Neutraal Moresnet stond onder gezamenlijk gezag van Nederland en Pruisen. We kunnen er dus over twisten of er wel een echt vierlandenpunt was. In het begin in ieder geval zeker niet. De afspraken over Neutraal Moresnet zijn beklonken in het verdrag van Aken van 1816. Op dat moment bestond België nog niet en was het dus op zijn best een drielandenpunt. Eerst in 1838, als de onafhankelijke staat België ontstaat, zouden we kunnen spreken van een vierlandenpunt. In 1885 vervalt feitelijk het basis voor Neutraal Moresnet, als de zinkmijn waar het allemaal om begonnen is, uitgeput is. Het zal echter nog tot 1919 duren, voordat Neutraal Moresnet verdwijnt. Bij het Verdrag van Versailles valt het landje aan België toe.

De naam van de chemicus Jean-Jaques-Daniël Dony is onverbrekelijk met Neutraal Moresnet verbonden. Dony, geboren in 1759 in Luik, krijgt een opleiding tot priester. Hij experimenteerde met het – rond Luik gevonden - mineraal calamien (zie tekstsbox). De bereiding van metallisch zink is lange tijd een moeilijke opgave geweest. Dony slaagde er in een redelijk zuiver en smeedbaar metaal te winnen en kocht vervolgens – omdat de Franse staat deze in exploitatie wilde geven – voor veel geld de concessie voor de calamienmijnen van Vieille Montagne bij Kelmis, tussen Aken en Luik. Dit werd vastgelegd in een keizerlijk decreet, op 24 maart 1806 getekend door Napoleon, in 1810 gevolgd door een keizerlijk patent op de productie van zink. In 1809 stichtte hij een zinkfabriek in Luik en werd daarmee de grondlegger van de zinkindustrie in België. Al snel bleek dat de investeringskosten te hoog waren geweest. Hij moest eerst 75% van de aandelen van zijn bedrijf verkopen. In 1819 ging hij failliet en diende toen ook de resterende aandelen over te dragen. De fabriek bleef tot 1880 in werking.

De bereiding van metallisch zink is chemisch gezien niet zo ingewikkeld. Bijvoorbeeld: 1. Zinkcarbonaat → zinkoxide + kooldioxide [$ZnCO_3 \rightarrow ZnO + CO_2$] en
2. Zinkoxide + grafiet (koolstof) → zink + koolmonoxide [$ZnO + C \rightarrow Zn + CO$]
Probleem hierbij was dat contact tussen de zuurstof (lees: lucht) en zink vermeden moest worden, omdat dan anders gemakkelijk weer zinkoxide zou ontstaan. Lastig was ook dat niet te verhinderen was dat kooldioxide weer reageerde met zink onder vorming van zinkoxide. Technisch was het proces redelijk beheersbaar, maar erg zuiver zink kon op deze wijze niet verkregen worden. Maar waar komt al dat zink vandaan? En waar wordt het eigenlijk voor gebruikt?

Lees daar meer over de volgende pagina>>>>

Uit het Verdrag van Versailles

ARTICLE 32.
Germany recognises the full sovereignty of Belgium over the whole of the contested territory of Moresnet (called Moresnet neutre).

ARTICLE 33.
Germany renounces in favour of Belgium all rights and title over the territory of Prussian Moresnet situated on the west of the road from Liege to Aix-la-Chapelle;
the road will belong to Belgium where it bounds this territory.

C Damen heeft de geschiedenis van Neutraal Moresnet uitvoerig (en schitterend) gedocumenteerd. Zie hiervoor de website www.moresnet.nl. Met dank aan Peter Bulthuis in Rotterdam, die ons attendeerde op het toch wel merkwaardige (en bijzondere!) vierlandenpunt.

Zink, zink en nog eens zink

De productie van zink was ook vroeger weliswaar niet ingewikkeld, maar toch moeizaam. Tegenwoordig gaat het allemaal wat gemakkelijker. Zinksulfide, en in mindere mate, zinkoxide zijn de belangrijkste bronnen. Zinksulfide wordt eerst omgezet in zinkoxide. Het grootste gedeelte van het zink wordt vervolgens elektrolytisch gefabriceerd, door zinkoxide op te lossen in zwavelzuur en de verkregen oplossing daarna te elektrolyseren. Maar waar dient dat zink dan voor? En om hoeveel gaat het eigenlijk? Om met het laatste te beginnen: de jaarlijkse productie van zink bedraagt 9,5 miljoen ton; het gebruik 8,9 miljoen ton. Is dat veel? Het ligt er maar aan hoe je het bekijkt. De productie van ijzer bedroeg in 2003 965 miljoen ton.
De belangrijkste toepassing van zink ligt in het galvaniseren of ook wel verzinken; het voorzien van ijzer van een laagje zink. Het zink reageert met water en koolstofdioxide uit de lucht tot een ondoordringbare laag. Het onderliggende ijzer is zo beschermd tegen roest. Daarnaast vindt zink onder andere toepassing in batterijen, dakgoten en in onderdelen voor auto's.

Al dat zink ontstaat natuurlijk niet vanzelf. Het begin ligt bij de zinkmijnen. We treffen ze over de gehele wereld aan; alleen Afrika en Europa blijven wat achter. De productie van zinkerts komt uit zo'n 120 mijnen. De mijnen verschillen aanzienlijk in grootte. De kleinste hebben een jaarproductie van niet meer dan 10-20 miljoen zinkerts per jaar. Daar staan echter mijnen met een productie van enkele honderden tonnen per jaar tegenover. De grootste zinkmijn ter wereld is de Red Dog in de Verenigde Staten met een productie van 620 miljoen ton per jaar. Deze mijn ligt in Alaska. Een goede tweede is de Antaminamijn in Peru.

De Red Dog mijn

De voortdurende ontwikkelingen in de mijnbouwtechnieken hebben er toe bijgedragen dat grondstoffen steeds dieper gedolven kunnen worden. Maar ook heeft het mogelijk gemaakt dat op steeds onherbergzamer en moeilijker bereikbaardere plaatsen mijnen aangelegd kunnen worden. Zo ook de Red Dog mijn. De jaargemiddelde temperatuur ligt tussen de –5 en –10 °C. In januari is de gemiddelde temperatuur –25 °C. Toch is het mogelijk gebleken om hier een mijn aan te leggen. De aanleg van de mijn begon in 1982 en heeft zeven jaar geduurd. In 1989 is de mijn in bedrijf genomen. Het was ook wel wat waard: het zinkgehalte van het erts uit de Red Dog mijn bedraagt 15-20%. De mijn is verbonden met een speciaal aangelegde haven—Red Dog Port- door een weg van 80 kilometer. De haven is echter maar 100 dagen per jaar ijsvrij. Reden dat bij de haven aanzienlijke opslagfaciliteiten gebouwd zijn, want de productie van de mijn is continu.

De Antaminamijn

De Antaminamijn is ook een geval apart. Deze mijn ligt hoog in het Andesgebergte, op 4300 meter hoogte. De dagbouwmijn

Vormen waarin zink veel wordt aangetroffen

Zinkblende, zinksulfide, ZnS. Ook wel sphaleriet.
Zinkiet, zinkoxide, ZnO
Zinkspaat, $ZnCO_3$. Ook wel smithsoniet, genoemd naar de Britse mineraloog James Smith, die aantoonde dat calamine uit twee componenten bestaat.
Zinksilicaat, $Zn_4Si_2O_7(OH)_2.H_20$. Ook wel Willemiet, genoemd naar koning Willem I. Nog andere namen zijn Belgiet, Belga, Villemiet. Als er in zinksilicaat veel mangaan voorkomt, kleurt het rose. Dan wordt ook wel de naam Troostiet gebruikt.
Calamine. Verwarrend begrip. Wordt zowel gebruikt voor zinkcarbonaat en zinksilicaat, maar ook voor het mengsel van beide.

De **Red Dog mijn i**n Alaska is een dagbouwmijn. Het landschap wordt dus langzaam in lagen afgegraven, vandaar de terrassen. Op de achtergrond links een afvalwaterbassin. Dit water wordt eerst gezuiverd, voordat het afgevoerd wordt.

Zink: de basale feiten

Zink is een metallisch element. Het chemisch symbool is Zn. Het atoomnummer, dat is de plaats in het periodiek systeem der elementen, is 30. Zink staat in de vierde periode van het periodiek systeem. Het atoomgewicht is 65,37. Zink kent vijf stabiele isotopen, namelijk ^{64}Zn (48,1%), ^{66}Zn (27,9%), ^{67}Zn (4,1%), ^{68}Zn (18,8%) en ^{70}Zn (0,6%). Daarnaast komen nog radioactieve isotopen voor met de atoomgewichten 60 tot en met 63, 65, 69, 71 respectievelijk 72. Verder zijn nog een aantal meer exotische radioactieve isotopen bekend met atoomgewichten 55 tot en met 59 en 72 tot en met 82. De reactiviteit van metallisch zink is er de oorzaak van dat zink alleen in de vorm van verbindingen in de natuur voorkomt. Zink komt in verbindingen vrijwel altijd als tweewaardig positief ion voor (Zn^{2+}). Zink is een onedel metaal, wat betekent dat het vrij gemakkelijk met andere stoffen reageert. Zo reageert zink ook gemakkelijk met zuurstof (O_2) uit de lucht als er ook water aanwezig is. Er ontstaat zogenaamd basisch zinkcarbonaat ($4ZnO.CO_2.4H_2O$). Dit vormt een goed hechtende en ondoordringbare laag op het onderliggende zink. Op deze wijze kunnen ijzeren voorwerpen door verzinken corrossiebestendig gemaakt worden.

Zink is in de vorm van zouten voor mensen, dieren, planten en micro-organismen een essentieel sporenelement. Een mens bevat gemiddeld 2 tot gram zink. De concentratie in het bloed ligt tussen de 6 en 12 mg zink per liter. De prostaat bevat veel zink: tot 9 mg per gram. In het milieu treffen we uiteraard ook zink aan. In de Nederlandse lucht is de concentratie 20 tot 60 µg per m^3 lucht; in het noorden is het minder dan in het zuiden. Dit heeft vooral te maken met bronnen van zink, waarvan er veel ten zuiden van Nederland liggen. In het Nederlandse regenwater zit 10-15 µg zink per liter.

De naam zink komt van het Duitse Zinke. Dit betekent zoveel als punt of tand en is ontleend aan de vorm van de metaaldeeltjes die worden afgezet bij de bereiding van zink in een smeltoven. Zink als metaal zou al in de 6de eeuw bij de Perzen bekend zijn geweest. Het was in de 13de eeuw bij de Chinezen en Indiërs bekend. In Europa werd zink eerst in de 18de eeuw geïntroduceerd. Eerst door de import vanuit Aziatische landen. Marggraf herontdekte het zink en toonde in 1746 aan dat bij de verhitting van zinkoxide, de verbinding van zink en zuurstof, met houtskool en bij uitsluiting van zuurstof, metallisch zink ontstaat.

heeft een afmeting van 1 bij 2,5 kilometer. Het is in de eerste plaats een winplaats van koper, maar ook zink, zilver, lood, molybdeen en bismuth komen in aanzienlijke hoeveelheden voor. De aanleg van de mijn startte in 1998. De mijn is in oktober 2001 in bedrijf genomen. De aanleg kostte 2,2 miljard US dollars. De mijn is een joint venture van de vier mijnbouwmaatschappijen Noranda, TeckCominco, BHP Billiton en Mitsubishi. Per dag wordt 80.000 ton materiaal gedolven en verwerkt. Na vermalen en mengen met water gaan de delfstoffen via een speciaal aangelegde pijplijn van 300 km naar de haven van Punto Lobitos. In de havenstad vindt ontwatering plaats en worden de ertshoudende materialen vervoerd naar verwerkingsfabrieken in Japan, Canada, Australië, Duitsland, Zuid-Korea en Spanje. De productie van de mijn is aanzienlijk: in 2003 250.000 ton koper, 360.000 ton zink en 220 ton. Hiervoor moest 27 ton ertshoudend materiaal worden bewerkt. En nog eens 112 Mt materiaal moest worden 'verplaatst'. De verwachting is dat de opbrengst aan koper hoger zal worden, maar die van zink juist lager. Een verandering van samenstelling van de ertslagen die aangeboord worden, is daarvan de reden. De verwachte 'levensduur' van de mijn is 19 jaar. De schaal van de onderneming is dusdanig groot dat het ons niet verbaasd wat een ingreep van onvoorstelbare omvang hier plaatsvindt.

Sustainable development

We zijn geïnteresseerd in mijnbouwactiviteiten, omdat dit soort activiteiten van oudsher een grote aanslag op het milieu pleegde te leggen. Zo berichten wij al eerder over de desastreuze gevolgen van de bruinkoolwinning in Nordrhein-Westfalen in Duitsland. Hoe zou het er bij de ertswinning aan toe gaan, zo vroegen we ons af. Het televisiekanaal Discovery vergast ons met enige regelmaat over technologische mijnbouwhoogstandjes. En dit gaat dan zowel over steeds hoger, bijvoorbeeld over de Freeportmijn in Papua Nieuw-Guinea als over steeds dieper. Maar over milieueffecten of over de gevolgen voor de lokale bevolking horen we zelden iets. We namen eens een kijkje bij een aantal minbouwbedrijven zelf. We ontdekten dat 'sustainable development' en 'sustainability' de moderne toverwoorden zijn; duurzame ontwikkeling en duurzaamheid in goed Nederlands. Maar wat betekent dat eigenlijk? We grijpen hiervoor terug op het rapport van de commissie Brundtland, *Our common future*. Duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling op gang brengen

De plaats van de Antaminamijn in het Andesgebergte in Peru voor en na de aanleg van de mijn.

waarbij sociaal-economische, ecologische en culturele aspecten in dynamisch evenwicht zijn en levert als resultaat op dat na ons komende generaties dezelfde kansen hebben om in hun behoeften te voorzien als de huidige. Hieruit volgt voor ondernemen: Duurzaam ondernemen is het leveren van concurrerend geprijsde goederen en diensten, die in de behoefte van de mens voorzien en die kwaliteit aan het leven geven, waarbij geleidelijk de milieubelasting en het grondstof- en energiegebruik door de levenscyclus en in de keten gereduceerd worden tot een niveau dat tenminste in balans is met de draagkracht van de aarde. Kernbegrip is dus blijkbaar balans. We lezen bij het mijnbouwbedrijf Teckcominco over de Red Dog mijn: 'The Red Dog Mine stands as a model for responsible development of mineral resources through consensus, cooperation and mutual respect between a mining company, indigenous people and the government'. En: 'Through its financing assistance programs, AIDEA is helping to provide jobs for Alaska – and financing Alaska's future'. Waarbij AIDEA staat voor Alaska Industrial Development and Export Authority. En op de website Zinifex kunnen we over de Century mijn in Australië lezen: 'Century maintains valued external relationships with a diverse group of local, regional and state stakeholders, including the Aboriginal communities of the Gulf region'. Dat is allemaal mooi gesproken. Maar wat stelt het voor? En waar leidt het toe?
De website van Zinifex geeft een goed inzicht in wat we mogen verwachten:

- conduct our operations in compliance with all relevant environmental regulations, licences and legislation as a minimum condition
- indentify, monitor and manage environmental risks arising from our operations
- seek continuous improvement in environmental performance, production processes, waste management and the use of resources
- provide appropriate training and awareness for all employees on environmental issues
- communicate regularly with employees about our aim and about individual responsibilities
- inform our customers and suppliers of our aim and of their responsibilites in relation to our business
- communicate with shareholders, the community and governments about our environmental performance, and contribute to the development of laws and regulations which may affect our business.

Andere mijnbouwmaatschappijen hebben soortgelijke mededelingen over duurzame ontwikkeling. Wat er vooral aan opvalt, is dat de doelstellingen meest kwantitatief zijn geformuleerd. Zelden kwamen we gekwantificeerde doelen tegen: dus wat en wanneer. En in termen van duurzaamheid is dit alles natuurlijk een vreemde vertoning. We praten hier immers over niet vernieuwbare en dus eindige grondstoffen. De exploiteerbare reserves aan zink bedragen 220 miljoen ton. Met een verbruik van bijna 10 miljoen ton per jaar en een recyclingspercentage van 30% houdt duurzame ontwikkeling in dat er over 55 jaar geen zink meer zou zijn. Dit brengt Umicore tot de volgende bemoedigende uitspraak: 'Thanks to recycling, there is no threat to the supply of zinc ore in the foreseeable future.' Foreseeable? Wij hebben er zo onze twijfels bij. Misschien moeten toch nog maar weer eens het rapport van de Club van Rome uit 1972 er bij pakken.

(Vervolg op pagina 27)

Zwarte panters

Nee, we hebben het niet over dieren, maar over keepers, doelmannen dus. De bekendste 'zwarte panter' in deze categorie is ongetwijfeld Frans de Munck. Maar de eerste en volgens sommigen enige en echte 'zwarte panter' is echter Wim Landman. En aardig ook: bij deze beide zwarte panters heeft geld een ongewenste rol in hun carrière gespeeld. Maar er was nog een derde, minder bekende, 'zwarte panter': de Antilliaan Ergilio Hato. Beelden uit een tijd dat, net zoals nu, voetballers de status van filmsterren konden hebben.

Een bijzondere datum: 12 maart 1953. Op die datum speelde een gelegenheidselftal van Nederlandse profvoetballers in Parijs in het Parc des Princes een interlandwedstrijd tegen Frankrijk. Tot ieders verbazing wonnen de Nederlanders met 2-1. Opmerkelijk was dat alle spelers van het Nederlandse elftal in het buitenland speelden, want profvoetbal bestond nog niet in Nederland. Goede spelers hadden tegen betaling al voor de Tweede Wereldoorlog hun heil in het buitenland gezocht. Na de oorlog nam dit verschijnsel nog in omvang toe. Spelen in het buitenland betekent echter wel dat de Nederlanders in buitenlandse (betaalde) dienst niet meer in het nationale elftal mochten uitkomen. In Nederland werden de 'buitenlanders' als 'verraders' gezien. De gevolgen lieten zich raden. De beste spelers

Het Nederlandse elftal van professionals dat in 1953 van Frankrijk won. Bovenste rij van links naar rechts: Gerrit Vreeken (Nantes), Rinus Schaap (Racing Club de Paris), Cor van der Hart (Lille), Frans de Munck (1. FC Köln), Joop de Kubber (Bordeaux), Arie de Vroet (Rouen) gelegenheidstrainer Edmond Delfourt. Onderste rij van links naar rechts: Bram Appel (Stade de Reims), Kees Rijvers (St. Etienne), Jan van Geen (Nantes), Theo Timmermans (Nimes), Bertus de Harder (Bordeaux). Reserves (niet op de foto): van Lent (Lens) en Fred Rohrig (Roubaix).

Interlandwedstrijden van Nederland, 1950-1954

België-Nederland	2-0
Zweden-Nederland	4-1
Finland-Nederland	4-1
Zwitserland-Nederland	7-5
België-Nederland	7-2
Frankrijk-Nederland	5-2
Nederland-België	5-4
Nederland-Noorwegen	2-3
Nederland-Finland	4-4
Nederland-België	6-7
België-Nederland	4-2
Nederland-Zweden	0-0
Nederland-Brazilië	1-5
Denemarken-Nederland	3-2
België-Nederland	2-1
Engeland*-Nederland	2-2
Nederland-Denemarken	1-2
Nederland-Zwitserland	1-2
Nederland-België	0-2
Noorwegen-Nederland	4-0
Nederland-België	1-0
Nederland-Engeland*	1-0
België-Nederland	4-0
Zweden-Nederland	6-1

* Amateurs

Gegevens van Voetbalstats.

zaten in het buitenland en het Nederlands elftal stelde niet veel meer voor. Zelfs zo weinig dat de KNVB het niet verantwoord achtte om mee te doen aan de kwalificatiewedstrijden voor het wereldkampioenschap in 1950 en 1954. Zo verloor Nederland in de jaren 1950-1954 de meeste interlandwedstrijden, wat een commentator deed verzuchten dat Nederland de 'zieke man van Europa' was geworden. Nederland was zo diep gezonken dat, volgens een cynicus uit die tijd, met Luxemburg werd gestreden om het predikaat de 'zwakste van Europa'.

De wedstrijd van de professionals tegen Frankrijk was om nog een andere reden opmerkelijk. De wedstrijd werd namelijk gespeeld om geld in te zamelen voor de slachtoffers van de watersnoodramp in februari 1953. Dit levert de 'buitenlanders' veel goodwill op: zo'n geldbelust zijn ze blijkbaar toch ook weer niet. In het doel stond de Zwarte Panter, Frans de Munck; alleen deze keer blijkens de foto's niet in het zwart. Frans de Munck speelde op dat moment bij de Duitse profclub 1. FC Köln. Zijn populariteit was groot. Zijn bijnaam was Die schwarze Katze. Volgens eigen zeggen: 'Daar had ik de beste voetbaljaren van mijn leven'. Zijn verblijf bij 1. FC Köln was niet geheel uit vrije wil. Hij was namelijk Nederland ontvlucht om te kunnen blijven voetballen. In Nederland had hij een schorsing gekregen, omdat hij zich (onder de tafel) liet betalen voor zijn voetbalactiviteiten. Een lelijke kink in de kabel, want zijn carrière was tot dan voorspoedig verlopen. De Munck begon zijn carrière in zijn geboorteplaats Goes bij de plaatselijke club en kwam in de oorlog bij Sittardse Boys terecht. In 1949 speelde hij zijn eerste wedstrijd in het nationale elftal: op

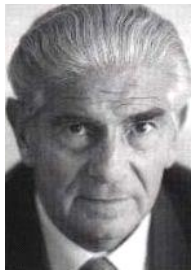

Links: de Zwarte Panter in actie. Met recht een zwarte panter! De foto is officieel getiteld: Pantersprong van doelman Frans de Munck en is geschoten door J.J. Herschell. De foto werd bekroond op de tentoonstelling World Press Photo 1957 als beste Nederlandse sportfoto van het jaar.
Rechts: de filmster Jayne Mansfield op bezoek, met verder Cor Luiten en Frans de Munck. De Zwarte Panter was de enige DOS-speler die in 1958 de beroemde filmster Jayne Mansfield mocht kussen voor de aftrap van de wedstrijd Sparta-DOS. De Munck: 'En ik was niet eens aanvoerder van DOS!'.

23 april 1949 een vriendschappelijke wedstrijd tegen Frankrijk. Nederland won met 4-1. In datzelfde jaar was er sprake van dat hij naar Ajax zou gaan. Maar toen tijdens de onderhandelingen bleek dat De Munck bij Sittard geld aannam voor zijn prestaties, was het gedaan. Het voetbal behoorde officieel toen nog volledig amateurisme te zijn en De Munck werd hij voor één jaar door de voetbalbond, de KNVB, geschorst. De voetbalbond, de KNVB, zag het als haar werk om 'de voetbalsport te doen beoefenen en daardoor de lichamelijke oefening en het welzijn van een groot deel van het Nederlandse volk te dienen'. De Munck week daarop uit naar West-Duitsland en verdedigde gedurende vijf jaar het doel van 1. FC Köln. Met deze club werd hij in 1953 kampioen van de Liga West. De Zwarte Panter is de bijnaam die voor altijd aan Frans de Munck is verbonden. Will J Poulsen, sportjournalist bij het Limburgs Dagblad, zou de bedenker van de bijnaam geweest zijn. En wie foto's van De Munck uit die tijd bekijkt, zal de naam begrijpen: een voor die tijd mooie jongen.
De overwinning van de professionals op het sterke team van Frankrijk maakte de roep om invoering van professioneel voetbal in Nederland luider en luider. De KNVB wilde er aanvankelijk niets van horen: voetbal was en bleef een amateursport. Op andere plaatsen werd echter gewerkt aan een wilde voetbalbond, de Nederlandse Beroeps Voetbal Bond, de NBVB. Aan het begin van het seizoen 1954/55 begonnen tien clubs aan het professionele avontuur. Maar nog in november van dezelfde jaar komen de KNVB en de NBVB tot overeenstemming: met ingang van 25 november 1954 kende Nederland betaald voetbal onder één paraplu, die van de KNVB.

Frans de Munck keerde terug uit Duitsland en ging bij Fortuna '54 aan de slag. Een roemrucht team, want niet alleen De Munck speelde er, maar ook beroemdheden als Faas Wilkes, Cor van der Hart en Bram Appel. Appel werd enige jaren later trainer bij dezelfde club. Een conflict met trainer Appel leidde tot de transfer van De Munck naar het Utrechtse DOS, ook wel De Kanaries genoemd vanwege hun gele shirt, voor een bedrag van f 100.000. Met de Utrechters behaalde De Munck in 1958 zijn eerste (en enige) landstitel.[invoegen foto DOS] Dat De Munck niet altijd even gemakkelijk in de omgang was, bleek in 1959. De Munck had met DOS een conflict over zijn contract. Hij weigerde daarom enkele maanden bij DOS te trainen en te spelen. Wel zorgde hij ervoor dat zijn conditie op peil blijft: hij speelde als handballer 'Sport Vereent'! De Munck won zijn zaak en keerde in januari 1960 terug onder de lat bij DOS. In 1961 maakte De Munck de overstap van DOS naar Veendam. In 1964 hij naar Cambuur Leeuwarden en in 1965 naar Vitesse. Het

Zo hoorde het in de jaren vijftig. Donker haar, bewerkt met bijvoorbeeld Brylcreem en een snorretje. Van links naar rechts: de Amerikaanse filmster Clark Gable, een willekeurige Nederlander, de heer Pleus uit Utrecht, en een reclame voor Brylcreem. Frans de Munck past naadloos in dit rijtje, hoewel…. hij heeft geen snor!

seizoen 1966-67 begon De Munck bij Vitesse nog als keeper. Hij speelde op 21 augustus 1966 –hij was net 44 jaar- zijn laatste wedstrijd en volgde Pepi Gruber als op trainer. Zijn verdere loopbaan voerde De Munck daarna als trainer langs Club Brugge, Lierse SK, opnieuw Vitesse, Minerva in Utrecht, Arnhemse Boys, hoofd Opleidingen bij DS '79 in Dordrecht en, als afsluiting, opnieuw trainer bij achtereenvolgens AVW '66, Zuid-Arnhem en WOM. In 1990 hield Frans de Munck er definitief mee op. Hij was toen 68 jaar. Frans de Munck heeft al lang geen zwart haar meer, maar toch herkennen we nog de karakteristieke kop. Een bijzondere man die met recht ooit de bijnaam Zwarte Panter heeft gekregen.

De Munck is nog altijd een eigenzinnig mens. Zo zegt hij op de website van de KNVB over het keepersvak: 'In mijn tijd hadden Kraak, Landman en ik meer in onze mars. Je moet de achterhoedespelers op hun plaats zetten en scherp houden. Niemand mag verslappen, zo heb ik van jongsaf geleerd. Ook in deze tijd zou ik een topper zijn geweest, net als Tonny van der Linden trouwens. Spijtig genoeg zijn we te vroeg geboren, het grote geld lag nog niet voor het oprapen.' Frans de Munck leeft nog, is inmiddels 82 (en wordt bij leven en welzijn op 22 augustus van dit jaar 83) en woont in Arnhem.

De tweede

De erenaam de Zwarte Panter voor Frans de Munck wordt in het Rotterdamse betwist. Volgens sommigen zou niet Frans de Munck maar Wim Landman **de** Zwarte Panter zijn. Of volgens andere lezingen zou Wim Landman deze titel al hebben gehad, voordat Frans de Munck er zich mee tooide. Feit is in ieder geval dat ook het leven van Wim Landman de nodige opmerkelijkheden bevat, met als tragisch hoogtepunt zijn dood. 'Op donderdag 27 juni 1975 rijdt Wim Landman in Rotterdam naar het Centraal Station. De voormalige doelman van Neptunus, Sparta, de 'wilde' Profclub Rotterdam, Holland Sport, SHS en het Nederlands elftal parkeert zijn auto netjes in een vak. Hij loopt naar een perron en springt voor een trein. Wim Landman, 54 jaar, is op slag dood.' Dit schrijft Matty Verkamman in een stukje onder de titel 'De zelfmoord van Wim Landman. Ondergang van een topkeeper'. Het begin van de voetbalcarrière van Wim Landman ligt ruim 30 jaar eerder. In 1943 schrijft sportjournalist Van Emmenes een stukje in De Sportkroniek, het blad van de Nederlandsche Voetbalbond, over een denkbeeldig Nederlands elftal. Van Emmenes: 'Voor het doel zouden momenteel drie spelers in aanmerking komen: Wille, Kraak en Landman - drie jonge spelers die elkaar in virtuositeit met betrekking tot het voorkomen van zeker schijnende doelpunten weinig ontlopen.' Landman speelt in die periode bij de Rotterdamse club Neptunus. Na de oorlog verhuist hij naar het eveneens Rotterdamse Sparta. Alhoewel Nederland officieel amateurvoetbal

(Vervolg op pagina 19)

Toptien van de keepers met de meeste interlands in het Nederlands elftal

1	Edwin van der Sar	96
2	Hans van Breukelen	73
3	Gejus van der Meulen	54
4	Eddy Pieters Graafland	47
5	Piet Schrijvers	46
6	Piet Kraak	33
7	Jan van Beveren	32
8	**Frans de Munck**	31
9	Ed de Goey	31
10	Jan Jongbloed	24
.....		
18	**Wim Landman**	7

Het avontuur van het betaalde voetbal in Nederland

Op 14 augustus 1954 vindt in Nederland de eerste wedstrijd tussen twee profclubs plaats. Op die datum spelen de clubs Alkmaar en Venlo tegen elkaar. Alkmaar wint met 3-0. Het is de voorbode van de oprichting van de Nederlandse Beroeps Voetbal Bond, de NBVB, die beroepsvoetbal in Nederland mogelijk wil maken. Onder druk van de omstandigheden besluit de Koninklijke Nederlandse Voetbal Bond, de KNVB, op 23 augustus 1954 eveneens tot de invoering van profvoetbal. Op 4 september start de KNVB een semi-professionele competitie met vier eerste klassen van elk 13 clubs. Het zaterdagvoetbal blijft amateurvoetbal.

De profclubs die deel uitmaken van de concurrerende Nederlandse Beroeps Voetbal Bond starten op 11 september met hun eigen competitie. Het gaat om 10 clubs: Alkmaar '54, Amsterdam, De Graafschap, Den Haag, Phanta Rhei (later Fortuna'54), Rapid '54, Rotterdam, Twentse Profs, Utrecht en Venlo. Er ontstaat een grimmige strijd tussen de twee bonden. De invoering van profvoetbal bij de KNVB doet sommige spelers van de NBVB besluiten om terug te keren naar hun voormalige club bij de KNVB. Dit leidt weer tot rechtszaken over contractbreuk, waarbij de NBVB veelal in het gelijk wordt gesteld. Temidden van al dit tumult is er overleg tussen de KNVB en de NBVB. Dit leidt op 7 november 1954 tot een akkoord. De NBVB wordt per 1 december opgeheven, de profclubs, het zijn alle zogenaamde voetbal-NV's, gaan over in verenigingen en worden opgenomen in de eerste klassen van de KNVB. De lopende competities worden gestaakt. Op 28 november zal een nieuwe competitie van start gaan. Uiteindelijk start de 'eenheidscompetitie' met (opnieuw) vier klassen met elk 14 clubs. De klassen heten heel toepasselijk Eerste Klasse A, B, C en D. Aan het eind van het seizoen spelen de nummer 1 van de vier klassen een nacompetitie om uit te maken wie kampioen wordt. NAC, Willem II, PSV en Eindhoven strijden om de eer. Willem II wordt de eerste kampioen van het semi-professionele voetbal in Nederland.

In de jaren die volgen, ontstaat nu een ingewikkeld geschuif. De nummers 1 tot en met 9 van de vier eerste klassen promoveren aan het eind van het eerste seizoen naar de nieuw te vormen hoofdklasse, die uit twee afdelingen bestaat, de Hoofdklasse A en de Hoofdklasse B. De resterende 20 clubs gaan naar de eerste klasse. Er komen drie eerste klassen: twee met 14 clubs en één met 16 clubs. Naast de genoemde 20 vinden de kampioenen van de tweede klasse hier onderdak en verder de amateurclubs die ook wensen over te gaan naar het profvoetbal. Ook aan het eind van dit tweede seizoen volgt nog een nacompetitie om te bepalen wie kampioen van Nederland wordt. Het gaat om de nummers 1 en 2 van beide hoofdklassen, Elinkwijk, NAC, Rapid JC en Sparta. Deze keer wordt Rapid JC kampioen.

In het daaropvolgende seizoen zullen de bovenste acht van beide hoofdklassen promoveren naar de nieuw te vormen eredivisie. Twee plaatsen in de eredivisie kunnen worden ingenomen door de eerste twee van een volledige competitie die wordt gespeeld tussen de nummers negen van de beide hoofdklassen en de kampioenen van de drie eerste klassen.

Het eindresultaat is een eredivisie met 18 clubs, twee eerste divisies met elk 16 clubs en twee tweede divisies met elk 15 clubs. Dit betekent dat erop dat moment 80 clubs zijn die semi-professioneel voetballen. En dat is nogal wat voor een klein land als Nederland. Het is daarom niet verwonderlijk dat in de jaren daarna dit aantal weer terugloopt. Tegenwoordig kennen we nog slechts een eredivisie en één eerste divisie, elk met 18 clubs. Het aantal profclubs is dus sinds het begin meer dan gehalveerd.

(Vervolg van pagina 17)

Wim Landman

kende, was het niet ongebruikelijk om goede spelers onder de tafel te betalen. Naar verluidt was de overstap van Landman van Neptunus naar Sparta ingegeven door financiële motieven. Landman nadert na de oorlog inderdaad het Nederlands elftal, maar heeft de pech dat de keuze lange tijd op Piet Kraak valt. Maar als Piet Kraak dan eindelijk eind 1952 het veld ruimt, krijgt Wim Landman zijn kans. Op 15 november 1952 staat hij onder de lat van het Nederlands elftal in een wedstrijd tegen de Engelsen. Vier wedstrijden slechts duurt het avontuur. Dan valt de keus op Lieuwe Steiger van PSV; dit tot grote woede van Landman. Hij zegt hier zelf over: 'Voor die wedstrijd tegen Noorwegen speelde ik in Nijmegen met het voorlopig Nederlands elftal tegen Borussia Dortmund. We wonnen met 3-1 en de heren van de Keuze Commissie maakten mij een compliment voor mijn spel. En wat hoorde ik vier dagen later? Dat Steiger in het doel zou staan tegen Noorwegen. Ik zette meteen een streep onder mijn loopbaan. Nog één keer ben ik gaan trainen bij Sparta, maar vervolgens heb ik mijn koffertje in de hoek gesmeten en besloot ik nooit meer een stap op een voetbalveld te zetten.' Hij voegt de daad bij het woord en keert het voetbal de rug toe.

Maar niet voor lang. Landman wordt in 1954 benaderd door de beroepsvoetbalclub Rotterdam, die deel wil gaan nemen aan de competitie van de NBVB. Het heeft natuurlijk een nadeel, want wie bij de 'profs' gaat wordt levenslang door KNVB geschorst. Niemand kon natuurlijk op dat moment weten dat de problemen een half jaar later al weer opgelost zouden zijn. De Rotterdamse profclub gaat op in de Haagse Flamingo's, waaruit Holland Sport ontstaat. Wim Landman zorgt bij het eerste seizoen van Holland Sport (1954/55) voor de nodige opwinding. Op 26 juni 1955 kan Holland Sport tegen NAC het kampioenschap behalen. Maar het is NAC dat kampioen wordt, doordat Wim Landman drie blunders maakt. Holland sport verliest met 3-1. Er wordt veel over gesproken en geschreven. Medespeler Henk Schouten: 'Het was onvoorstelbaar, die laatste goal ging er vanaf de middenlijn in. Wim deed er helemaal niets aan. Iedereen dacht natuurlijk dat er iets aan de hand was, dat was zo duidelijk als wat. Maar ja, we moesten wel bewijzen hebben.'

In 1955 ontstaat dan na een fusie met de amateurclub Scheveningen de nieuwe club Scheveningen Holland Sport, kortweg SHS. Veel goede spelers zijn naar elders vertrokken. Het gaat dan ook niet goed met SHS in de competitie. Een plaats in de nieuwe eredivisie zit er aan het eind van het seizoen niet meer in. Anders ligt dit voor BVV, de Bossche Voetbal Vereniging. Bij winst, tegen SHS, kan de begeerde plaats in de eredivisie veilig gesteld worden. Een aantal dagen voor de wedstrijd benaderen een aantal BVV-supporters Wim Landman en doen hem een financieel voorstel. F 500 vooraf en nog eens f 2000 als het gewenste resultaat bereikt is. Landman werkt mee, BVV wint maar liefst met 5-1. De krenten schrijven over een 'zwakke Landman'. Toch zou dit alles misschien nooit uitgekomen zijn, als er jaren later in het bestuur van BVV geen ruzie uitgebroken zou zijn. In 1959 doet een weg-

gestuurd bestuurslid van BVV een boekje open over de zwarte kas bij deze club. En zo komt de hele zaak in de openbaarheid. Na een aanvankelijke ontkenning geeft Landman toe. Hij krijgt een schorsing van een jaar en keert nog terug in het doel bij SHS. In 1962 is zijn voetbalcarrière ten einde. De rest van zijn leven slijt hij als soepverkoper tot zijn ongelukkige dood in 1975. Tot slot een uitspraak van Jules Deelder: 'Wim Landman was de Zwarte Panter. Frans de Munck had ook die bijnaam, maar Landman werd al eerder zo genoemd. Ik zal niet zeggen dat ik nooit een betere keeper heb gezien, maar beslist nooit een stijlvollere.'

De derde

Na De Munck en Landman is er nog een derde keeper die aanspraak maakt op de naam de Zwarte Panter: Ergilio Hato. Mogelijk zou deze Curaçaose keeper in de vergetelheid verzonken zijn als er niet een boek over hem geschreven was: het in 2003 verschenen *Ergilio Hato: simpel, sierlijk, sensationeel. De hoge vlucht van een voetballegende*. Zwarte Panter was nog maar één van zijn bijnamen. Hij stond ook bekend als de Vliegende Vogel en de Elastic Man.

Ergilio Hato werd in 1926 op Curaçao geboren. Voetballen leerde hij als kind van vier al op straat. Dat kwam vooral door de fraters, die zelfs schoolpleinen als voetbalveld inrichtten. In 1946 ging hij serieus trainen en startte zijn voetbalcarrière bij Ajax. Toen Hato internationaal bekend begon te worden als keeper, waren er genoeg mogelijkheden om in het buitenland voor geld te voetballen. Ergilio Hato is Curaçao echter altijd trouw gebleven. Hij was een verklaard tegenstander van betaald voetbal. Hij wordt algemeen beschouwd als de grootste Antilliaanse voetballer aller tijden. Hato is in december 2003 overleden.

Veel statistieken over voetbal: www.voetbalstats.nl. Zie ook het prachtige boek *50 jaar betaald voetbal* van Matty Verkamman en Frans van den Nieuwenhof en de leuke website van Erwin Luiten over DOS: home.wanadoo.nl/erwinluiten/

Lev Yashin, de Zwarte Spin

Nederland mag dan zijn Zwarte Panters hebben, ook in het buitenland kwamen natuurlijk indrukwekkende keepers voor. Volgens velen is de beste keeper die de wereld ooit heeft gekend de Rus Lev Jashin. Zijn voetbalcarrière duurde bijna 30 jaar van 1942 tot 1971. Jasjin was altijd van top tot teen in het zwart gekleed. Zijn stelregel: 'Keepen is voor zeker de helft een kwestie van uitstraling.' En dat werd door anderen beaamd. Hij was op het veld een indrukwekkende verschijning. Hij was zeer atletisch, was goed in het stoppen van strafschoppen. Hij introduceerde ook het fenomeen van de meevoetballende keeper. Bij zijn leven al een legende, heeft hij als Rus nooit het grote geld gezien. Wel ontving hij in 1960 de hoogste Soviet onderscheiding: de Lenin-orde. Zijn bijnaam stamt uit 1962 toen het elftal van de Sovjet-Unie op tournee was in Zuid-Amerika. De Zuid-Amerikaanse spelers en toeschouwers sloten hem in hun hart en gaven hem de bijnaam 'Araña Negra', de Zwarte Spin. Jasjin weefde een ondoordringbaar web over zijn doelgebied en bleef onzichtbaar tot het moment dat hij de bal kon verschalken, zo werd gezegd. In het Russisch is zijn naam: Лев Ива́нович.

Vergeten helden

Pukkie Planta, Bert en Bettie Brinta, Flipje Tiel, Piet Pelle, Arretje Nof, Piggelmee. Dit zijn voorbeelden van vergeten helden. Helden die waren bedacht door slimme fabrikanten om klanten te binden én om hun omzet te verhogen. Maar het leverde wel juweeltjes op. Tegenwoordig worden voor de originele boekjes soms kapitalen neergeteld.

Piet Pelle

Piet Pelle is een heel oude held. Piet Pelle is namelijk al in 1912 bedacht door de tekenaar Ko Doncker. Opmerkelijk is ook dat Piet Pelle tot op de dag van vandaag voort bestaat. Piet Pelle wijkt ook af van de andere helden in de zin dat de avonturen van Piet Pelle in kant-en-klare boekjes werden beschreven. Bovendien waren de boekjes gratis. Ze waren bedoeld als promotiemateriaal voor de Piet Pelle (jeugd) fietsen van Gazelle. Een mooie vondst: gratis boekjes en een prachtige slagzin, 'Piet Pelle op zijn Gazelle'. Het zal ons niet verwonderen dat in de avonturen van Piet Pelle de fiets een belangrijke rol speelde. Piet Pelle is een Hollandse jongen die met zijn Gazellefiets de meest onwaarschijnlijke avonturen beleeft. De fiets moet (uiteraard) heel wat verduren, maar houdt onder alle omstandigheden stand. Begin jaren zestig verschenen nog twee nieuwe verhalen van Piet Pelle van de hand van Kees Stip met tekeningen van Guus Boissevain.

Een echte Piet Pelle Gazelle

Piet Pelle heeft het zelfs tot een film gebracht. Theo Güsten legde in 1930 een avontuur van Piet op de film vast. 's roem steeg tot grote hoogten en in 1930 werd een van zijn avonturen op film vereeuwigd door filmmaker. Een film van 6 minuten: in *De avonturen van Piet Pelle op zijn Gazelle* plaatst Piet met behulp van een luchtschip en zijn veel geprezen rijwiel een radiotoestel op de Noordpool.

Kom daar tegenwoordig nog eens om: boekjes met plakplaatjes! Nu moeten we het doen met flippo's, chaps, wheelers, spinners en qubix. Wat het ook nog steeds goed doet, zijn de plaatjes van voetballers. Maar ook hier is het nodige veranderd. Moest je de plaatjes vroeger sparen door bepaalde producten te kopen, nu zijn de plaatjes en bijbehorende albums op zichzelf staande producten geworden. Wie genoeg geld heeft, kan binnen de kortste keren zijn verzameling completeren. Geen moeizaam gedoe meer met ouders overreden om nog meer van product X te kopen. Maar is het een vooruitgang? Dat valt te betwijfelen. Immers, de meeste aardigheid zit toch in het verzamelen. Is de verzameling eenmaal compleet dan zullen de jeugdige verzamelaars merken dat ook hier het oud-Hollandse spreekwoord geldt: 'Het bezit van de zaak is het eind van het vermaak'.

Piggelmee

‘In het land der blonde duinen
En niet heel ver van de zee,
Woonde eens een dwergenpaartje
En dat heette “Piggelmee”.’

Zo begint het boekje *Het tovervisje* met in de titel als toevoeging ‘een oud sprookje opnieuw berijmd’. Dit boekje is de eerste uit een reeks die werden uitgebracht door De Erven de Weduwe J Van Nelle NV. In de boekjes moesten plaatjes geplakt worden. De plaatjes zaten bij de koffie van Van Nelle. Het eerste boekje verscheen in 1920. Wie de plaatjes heeftgemaakt is niet bekend. De tekst, op rijm, was gemaakt door LC Steenhuizen een vertegenwoordiger die in dienst was bij Van Nelle. Alhoewel het om een sprookje ging, had het boekje toch een onbeschaamd reclamekarakter. Het tovervisje kan alle wensen verzorgen. Totdat kabouter Piggelmee, op last van zijn vrouw, om betere koffie dan die van Van Nelle moet vragen. Het tovervisje antwoordt boos dat dit natuurlijk niet mogelijk is. Vervolgens verliezen de kabouter en zijn vrouw weer alles wat zij van het visje hebben gekregen. Nog een laatste keer heeft Piggelmee nu een wens: ‘een enkel pak’ van Van Nelle’s koffie. En zo komt alles toch weer goed. In 1923 verscheen een tweede deeltje onder de titel Hoe Piggelmee groot werd. In 1925 kwam een boekje uit waarin de twee eerder verhalen gecombineerd waren. Merkwaardig genoeg waren in dit laatste boekje de afbeeldingen al meegedrukt. Ze moesten echter nog wel worden ingekleurd.

Begin jaren vijftig kwam Van Nelle met een heruitgave van de Piggelmeeboekjes. Met herziene teksten en nu met illustraties van Nans van Leeuwen. Een derde boek werd toegevoegd aan de reeks: *De Wonderschelp*. En nog weer later nog een toevoeging *Piggelmee, de baas van bos en duin*. En eigenlijk is dit wel de leukste van alle boekjes. Een behoorlijk en lang verhaal dat gezellig en begrijpelijk wegleest, dankzij de auteur Jan van Duin.

En nog weer later zijn de boekjes uit de jaren twintig in de originele opmaak weer uitgegeven. Maar wel met voorgedrukte illustraties, sparen was er niet meer bij. Tot veler verdriet werd ook nog een nieuw deeltje, ook in de oorspronkelijke opmaak, toegevoegd: *Piggelmee bij de Eskimo’s*. Ongepast, zo menen wij.

Kabouter Piggelmee en zijn vrouw. In de boekjes komt ook Van Nelle koffie regelmatig voor. Soms wel heel prominent.

In *Het Tovervisje*:
‘En zijn antwoord klonk heel driftig
Als uit dicht geschroefde keel:
“Dwerg, ga dadelijk naar je vrouw toe
Zeg haar dit: zij eist te veel.

Beet’re dan “van Nelle’s” koffie
Is er op heel d’aarde niet,
‘t Geen wel ieder kan begrijpen,
Die die naam op ‘t pak ziet.

[.....]

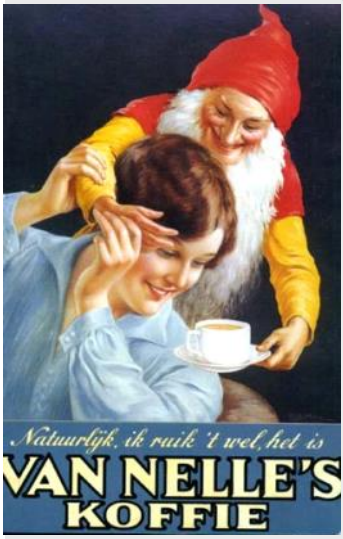
Thuis gekomen vond het ventje
‘t Leven heerlijk weer en goed.
...Van “van Nelle’s pakjes koffie”
Kwam de geur hem tegemoet!

Tot het einde hunner dagen
Zat het eenzaam dwergenpaar
Steeds “van Nelle’s” koffie drinkend,
In-gelukkig bij elkaar!’

De onderstrepingen komen in de originele tekst voor uit de uitgave van de jaren vijftig.

Onvervalste reclame in *Het tovervisje, een oud sprookje opnieuw berijmd*.

Een reklameplaat uit 1926 voor Van Nelle's koffie. Piggelmee verleidt de dame.

Diverse uitvoeringen: 1950, 1971, 1988.

Flipje Tiel

De Betuwe is een jamfabriek in Tiel en dateert uit 1885. Flipje Tiel verschijnt in het begin van de jaren dertig. De reden was om naamsbekendheid van de De Betuwe als jamfabriek te vergroten. De Betuwe op zich was ten slotte een weinig zeggende, want geografische, naam. De directeur wilde een soort mascotteop hun etiket zouden zetten; het Amsterdamse reclamebureau Van Alfen kwam met een curieus mannetje met het lijf van een framboos en armen en benen van bessen.

De eerste echte Flipje verschijnt in 1935 in het boekje *Flipje en zijn vriendje de aap*. In 1936 worden de boekjes echter vervangen een soort kleine stripverhalen in de vorm van een strook. Eigenlijk was het dus een soort filmpje. Het bestond uit 10 plaatjes met daaronder een kort rijmpje. De veroning van de film gebeurde met een Flipposcoop, een soort 'huisbioscoop'. Bij elke pot Betuwejam kreeg de koper één 'filmpje'. De Flipposcoop was verkrijgbaar voor Flipjebonnetjes. De filmpjes waren van de hand van de illustratoren Eelco ten Harmsen van der Beek en zijn vrouw Freddie Langeler. Vele tienatllen verhalen zijn er verschenen. Later kwamen ere ook verzamelalbums om meerdere filmpjes in te bewaren. En na de oorlog verschenen de verhaaltjes ook in boekvorm.

De flipposcoop was gemaakt van karton en moest door de gebruiker zelf in elkaar gezet worden. Net als in een ouderwetse toverlantaarn kon dan het 'filmpje' afgedraaid worden. Het 'filmpje' bestond uit tien plaatjes waarin een afgerond avontuur van Flipje Tiel (en zijn vriendjes) voorbij kwam.

Arretje Nof
In 1926 en 1927 schreef de schrijver Johan Fabricuis voor de Nederlandsche Oliefabrieken (NOF) Calvé-Delft *De wondere avonturen van Arretje Nof*. De serie bestond uit vijf deeltjes en was bedoeld als reclamegeschenk. De kopers van Delftse slaolie en van tabletten Delfia en Delfrite konden de deeltje gratis krijgen tegen inlevering van achttien NOF-wapenbonnen. Deze wapenbonnen waren op de verpakking van de producten aangebracht.

Bert en Bettie Brinta
Brinta, daar werd je vroeger groot mee (en misschien tegenwoordig ook nog wel). Brinta kwam in 1956 met de stripfiguren Bert en Beppie Brinta. Voor vijf merknaampjes van de verpakking kreeg je een boekje. En zoals sommigen handelden: 'Je wist niet hoe snel je het pak leeg moest krijgen, kieperde de Brinta desnoods geleidelijk door de gootsteen.' Zes boekjes verschenen er. De teksten waren van de hand van AD Hildebrand, terwijl Gerard van Staten voor de tekeningen zorgde.

Nog veel meer
We hebben maar een paar vergeten helden besproken, maar er waren er veel meer. Zo schreef Annie MG Schmidt de avonturen van Prélientje, met illustraties van Fiep Westendorp. Deze boekjes waren gratis verkrijgbaar bij het wasmiddel Pré van Persil. Annie MG Schmidt en Westendorp maakten ook de boekjes van de Drie Stouterdjes, verkrijgbaar bij het schuurmiddel ATA-super, eveneens van Persiil.
in 1928. Johan Fabricius maakte voor Van Nelle De wonderbaarlijke avonturen van Bartje Kokliko.Han Hoekstra maakte voor Douwe Egberts de vierdelige serie De avonturen van Flip en Flap. De tekeningen kwamen uit de Joop Geesink studio. M. Güthschmidt bedacht Hompje Smeergraag, gemaakt voor de Eru Kaasfabriek in Woerden. En zo zijn er nog veel en veel meer geweest.
Een wondere wereld van boekjes, plaatjes en sparen.
Op de volgende bladzijde treft een lijstje met titels aan van de hier besproken boekjes. Ga er niet naar op zoek! De prijzen zullen u tegenvallen.

Pukkie Planta (Unilever)
Pukkie kan vliegen
Maan in Zicht!
Pukkie bereikt zijn doel
Pukkie valt van de maan
Als een vis in het water
Op zoek naar een pareltje
Feest in het zeepaleis
Pukkie`s grote parachute

Bert en Bettie Brinta (Scholten)
De avonturen van Bert en Bettie Brinta, 5x

Pluis en Poezeltje (Henkel)
Pluis en Poezeltje
Pluis en Poezeltje en de bijen
Pluis en Poezeltje op straat
Pluis en Poezeltje uit winkelen
Pluis en Poezeltje op school
Pluis en Poezeltje zijn ziek

Arretje Nof (NOF)
Barrrebart, de wildeman uit de bergen
Het roverseiland in de Perzische Zee
De Draak en de Chineese prinses
Brekkek-kwak-kwak en de zeven woudmannetjes
De vrolijke bruiloft van Arretje en Annetje

Prélientje (Henkel)
Prélientje en de brandweer
Prélientje op de oceaan
Prélientje in de bergen
Prélientje wordt verkeersagent
Prélientje in de dierentuin
Prélientje is de dokter
Prélientje is chauffeur
Prélientje en de leeuwen
Prélientje wint de wedstrijd

Drie stouterdjes (Henkel)
Drie stouterdjes in de sneeuw
Drie stouterdjes gaan verven
Drie stouterdjes maken muziek
Drie stouterdjes uit vissen
Drie stouterdjes in de storm
Drie stouterdjes en de groentewagen
Drie stouterdjes gaan voetballen
Drie stouterdjes gaan snoepen
Drie stouterdjes en een pop

Flip en Flap (Douwe Egberts)
De avonturen van Flip en Flap, 4x

Bartje Kokliko (Van Nelle)
De avonturen van Bartje Kokliko, 4x

Piggelmee (Van Nelle)
Het tovervisje
De wonderschelp
Piggelmee groeit
De baas van bos en duin
Bij de eskimo's

Flipje Tiel (De Betuwe)
Hoe Flipje geboren werd
Flipje gaat naar school
De onverwachte gast
Het sneeuwklokje
Flipjes ballonvaart
Blindemannetjes
De hangmat
Schoolziek
Kroesje speelt voor spook
Gierige Tommy
Voor de wedstrijd
Het goede geheugen
Klaasjes brief
Hekje lopen
Ruiten lappen
Het vloerkleed
De kolenmijn
Een biggendroom
Gratis lucht
De weegschaal
Uit kamperen
Goede voornemens
Kwek op het ijs
De vulpen
Een zwaar karwei
De regencape
De schelp
Eieren zoeken
De plaaggeest
De brave Hendrik
De kachelpijp
Eén paraplu
Melk halen
Het rapport
De gebroken vaas
Drie is te veel
Appels te koop
Gepiep
Het verjaarsboeket
De grote broer
Wegenwacht
De speeltuin
Winter pret
Het verloren horloge
Op reis naar kabouterland
Kabouterland

(Vervolg van pagina 13)

Belangrijkste zinkmijnen.
Productie in 1000 ton zink per jaar

1	Red Dog, Verenigde Staten	620
2	Century, Australië	500
3	Antamina, Peru	320
4	Brunswick, Canada	230
5	Broken Hill, Australië	190
6	Cerro de Pasco. Peru	180
.	Mount Isa, Australië	180
.	Tara, Ierland	180
9	George Fisher, Australië	170
10	McArthur River, Australië	160
11	Rampura Agucha	150
12	Lisheen, Ierland	140
13	Gonzaque-Langlois, Canada	130
.	Kidd Creek, Canada	130
15	Golden Grove, Australië	120
.	Kristiniberg en andere, Zweden	120
.	Pillara, Australië	120
19	Douar Haggar, Marokko	110
20	Bismark, Mexico	100

Belangrijkste zinkverwerkende bedrijven.
Productie in 1000 ton zink per jaar

1	Aviles, Spanje	460
2	Onsan, Zuid Korea	420
3	Hooked, China	385
4	Zhuzhou, China	350
5	Trail, Canada, Trail	290
6	Zuid-Korea	270
7	Valleyfield, Canada	260
.	Kokkkola, Finland	260
9	Balen, België	255
10	Ust-Kamenogorsk, Kazakhstan	250
11	Auby, Frankrijk	245
12	Torreon, Mexico	225
13	Budel, Nederland	220
14	Townsville, Australië	200
.	Bayyin, China	200
.	Iijima, Japan	200
.	Chelyabinsk, Rusland,	200

De Cerro de Pasco mijn in Peru

De mijn meet 2000 bij 2400 meter en is inmiddels 500 meter diep. De mijn ligt bij de stad met de gelijknamige naam op een hoogte van 4338 meter. Al in 1636 werd hier zilver gevonden. Lange tijd is het één van de belangrijkste zilvermijnen van de wereld geweest. De mijn ontleent zijn bestaansrecht tegenwoordig vooral aan koper en zink en in mindere mate goud en bismuth.

Merkwaardige natuur

Ook de natuur heeft op sommige plaatsen iets met zink. In de buurt van Kelmis, ja in het voormalige Neutraal Moresnet, komt het zinkviooltje voor. Het is een bijzonder soort viooltje. Omdat het kan overleven in systeem waar hoge concentraties zink voorkomen. De zinkfabriek in Kelmis is weliswaar al lang geleden gesloten, maar er ligt nog altijd heel veel afvalmateriaal. Hieruit komt nog steeds zink vrij dat vervolgens via lucht, bodem en water wordt getransporteerd.
Zo ook via de Geul, die onder andere via het riviertje de Hohn zinkrijk water aangevoerd krijgt. Vroeger kwam hier ook uitbundig de typische zinkflora voor: niet alleen het zinkviooltje, maar ook de zinkboerenkers, de zinkblaassilene, het zinklepelblad, de gele dovenetel en een vorm van het Engels gras. Daar is nu niet veel meer van over. Het gebruik van kalk en kunstmest om de weilanden langs de Geul te verbeteren, heeft geleid tot het grotendeels verdwijnen van de zinkflora. Dat is spijtig, want het zijn mooie plantjes en veel zijn er niet meer van. Bovendien gaat het om een type vegetatie dat altijd al beperkt is geweest tot een klein gebied: langs het (Belgische) riviertje de Vesder, bij Aken en in het bovendal van De Geul in de buurt van de Heimansgroeve.

De ondergang van Planta

'Nu nog beter', is een veelgebruikte reclamekreet. Wie echter denkt dat dat een vorm van modernisme is, vergist zich lelijk. Ook veertig jaren geleden bedienden de reclamemakers zich van deze kretologie. Zo werd ook Planta margarine vernieuwd, en wel in 1960. Het gevolg was wat eerst een epidemie leek, maar wat later de blaasjesziekte is gaan heten. Hoe vernieuwing leidde tot de ondergang van een margarinemerk.

Planta—de 'fijnste plantenboter'- was in de jaren vijftig een bekend margarinemerk in Nederland. Het was één van de merken van Unileverconcern. Maar ja, voedingsmiddelen moeten altijd vernieuwd en verbeterd worden. Zo ook Planta. Het werd ook gebruikt bij het braden van vlees. Om dat beter te laten verlopen kwam Planta in augustus 1960 in 'verbeterde' samenstelling op de markt. Verbetering betekende in dit geval dat de emulgator ME 18 was toegevoegd, waardoor vooral het bakken met Planta gemakkelijker (beter?) zou gaan. Het Rijksinstituut voor de Volksgezondheid in Bilthoven had bij dierproeven vastgesteld dat de stof geen aanleiding gaf tot effecten. Blijkbaar was het onderzoek niet grondig genoeg geweest. Al snel nadat de nieuwe Planta op de markt was gebracht, begonnen de problemen.

In Rotterdam komt de zaak op 22 augustus 1960 aan het rollen. Er melden zich mensen bij het ziekenhuis met wat medisch wordt omschreven als exanthemische verschijnselen. In gewoon Nederlands: platte, rode, onduidelijk begrensde huiduitslag soms met pukkeltjes. Een ziektebeeld dat oppervlakkig lijkt op mazelen. Ook via de huisartsen en de Afdeling Besmettelijke Ziekten komen soortgelijke meldingen binnen. Eerst gaan de gedachten uit naar een virus. Huisarts Treurniet wordt, volgens overlevering, door de 11-jarige patiënt Rob Ouwerkerk op het goede spoor gezet. De jonge zieke noemt Planta. Al snel blijkt dat de 'ziekte' zich overal in de stad Rotterdam voor doet. Haastige afgelegde huisbezoeken bij patiënten brengen aan het licht dat in gezinnen vaak meerdere personen ziek zijn. Opvallend is ook dat in een gezin de gezinsleden erg snel, soms zelfs binnen enkele uren, na elkaar ziek worden. Na enkele dagen lijkt dat ook buiten Rotterdam dezelfde ziekte voorkomt. De 'blaasjesziekte' is uitgebroken. In Rotterdam is inmiddels vastgesteld dat in alle gezinnen met de ziekte, Planta wordt gebruikt. Gezondheidsdeskundigen beginnen nu te spreken over een 'epidemie'. Tot op het hoogste niveau zijn de problemen onderwerp van gesprek. Zelfs Kamervragen zijn het gevolg. Vervolgens wordt in Rotterdam een klein bevolkingsonderzoek gestart. Hierbij wordt een speciaal formulier gebruikt. Naast gegevens over het gezin en de gezinssamenstellling wordt natuurlijk gevraagd naar de mate van gebruik van Planta en het optreden van ziekteverschijnselen. Merkwaardig is de vraag voor vrouwen over de eerste dag van de laatste menstruatie, maar goed.

288 gezinnen waarvan bekend was dat Planta werd gebruikt, worden bevraagd. Deze gezinnen omvatten totaal 915 gezinsleden en waren, naar de mening van de onderzoekers, representatief voor de gemiddelde Rotterdamse bevolking. Daarnaast was er nog een controlegroep van 144 gezinnen. Deze waren geselecteerd als de gezinnen die links van de Plantagezinnen woonachtig waren. Een onderzoek merkt over de laatste groep op dat de controlegroep is geselecteerd 'in Planta gebruikend sociaal milieu'. De resultaten spreken voor zich: de associatie tussen Plan-

tagebruik en het optreden van ‘exanthemische’ ziekteverschijnselen is overduidelijk.
In de Plantagebruikende gezinnen blijkt 31% van de mannen en 61% van de vrouwen door de ziekte getroffen te zijn. Ruim de helft van alle gezinsleden, namelijk 53%, wordt niet ziek. Afgezien van dit merkwaardige verschil tussen mannen en vrouwen is er geen relatie met leeftijd. Aardig is ook dat het onderzoek informatie oplevert over de ‘incubatietijd’. In dit geval is dat de tijd die verstrijkt tussen het eerste gebruik van de vernieuwde Planta en het optreden van de eerste ziekteverschijnselen. Dat blijkt zo’n acht à negen dagen te zijn.

De onderzoekers wagen zich tot slot nog aan een vertaling van de onderzoeksresultaten naar geheel Rotterdam. Op basis van een telefonische enquête onder huisartsen concluderen de onderzoekers dat op 25 augustus 4000 en op 29 augustus zelfs 8300 mensen leden aan huiduitslag door het gebruik van de nieuwe Planta. De onderzoekers rekenen deze gegevens dan ook nog eens om naar geheel Nederland. Zij komen tot de conclusie dat eind augustus 1% van de Nederlandse bevolking aan de Plantaziekte lijdt. Dat zouden dan 115.000 mensen zijn! Fijntjes wordt er nog aan toegevoegd:’Uiteraard was de epidemie op 29 augustus nog niet geëindigd, zodat deze waarden uiteraard minima zijn.’

Uiteindelijk krijgen dus ruim 100.000 Nederlanders last van de ‘blaasjesziekte’.Vier mensen overleden; honderden werden opgenomen in ziekenhuizen. Twee weken na de ontdekking werd via de radio een verkoopverbod afgekondigd voor alle margarinemerken van het Unilever-concern. Dit verbod trof zodoende ook Zeeuws Meisje en Blue Band. Het leverde het concern een forse schadepost op. Niet alleen door het stilvallen van de verkoop, maar later ook door de uitgekeerde schadevergoeding. Unilever betaalde aan 8.000 personen 1,25 miljoen gulden uit. Dit was echter niet op te vatten als een ‘schuldbekentenis’. Planta als merk was natuurlijk reddeloos verloren. Maar niet getreurd, het merk Planta werd in Nederland vervangen door Brio. In Azië bestaat het merk Planta nog wel.

Het merk Planta bestaat nog steeds bij Unilever. Bijvoorbeeld in Maleisië. En Frankrijk kent Planta fin. Planta, Brio: voor de promotie uitgaven maakt het niet uit. Planta komt in 1952 met een boek over de Olympische spelen. Brio komt in 1964 met een boek over de Olympische Spelen. Brio bestaat ook al niet meer. Bij de merkensanering van Unilever is Brio afgeschaft.

Het scheve wereldbeeld

En bezoekt u nog wel eens onze website? U betaalt dan wel voor dit blad, maar toch krijgt u in Voortschrijdende Inzichten niet alles te zien. Onrechtvaardig? Misschien, maar mogelijk ook een voortschrijdend inzicht. Bijvoorbeeld in het geval van Het Scheve Wereldbeeld, onze geheel eigen encyclopedie. Wat het eigenlijk ook weer niet is. We hebben wel overwogen om het aan de abonnees aan te bieden. Als een soort verzamelobject. Iedere keer bij VI één of een aantal lemma's. Maar daar heeft de moderne mens geen tijd meer voor. Sparen dat is uit de tijd. Het is niet anders. Maar bezoekt u dan nog wel onze website? We laten u hierbij een volstrekt willekeurige selectie uit Het Scheve Wereldbeeld zien.

Brug 1. Verbinding tussen de randen van een terreininsnijding. 2. Gymnastisch werktuig 3. Verhoogde overloop dwars over een schip; gewoonlijk verblijfplaats van de kapitein. We beperken ons hier tot een bespreking van de betekenis onder het eerste punt. Bruggen lenen zich voor wedstrijden: de langste, de hoogste. Dat bleek een domme vraag. Het hangt namelijk, zoals altijd, van de definitie af. We kunnen uitgaan van de langste overspanning of bijvoorbeeld van de grootste aaneengesloten lengte (die dus meerdere overspanningen kan bevatten). In 1946 was de langste brug in Nederland met de grootste aaneengesloten lengte de Moerdijkbrug met een lengte van 2550 meter. Sinds 1965 is de Zeelandbrug de langste. Deze brug bestaat uit 54 pijlers met daartussen 52 overspanningen van 95 meter per stuk en heeft daarmee een totale lengte van 5 km. Een brug is toch maar een fraaie uitvinding. Met grote snelheid razen wij tegenwoordig over brede rivieren, alsof het niets is. Ooit waren rivieren geduchte obstakels, die zelfs konden beslissen over de afloop van veldslagen. Bruggen? Misschien boomstammen, of anders vletjes en bootjes. Nog in 1932 werden bij Zaltbommel (ja, bij de Martinus Nijhhoffbrug) 90.000 auto's per jaar met de pont overgezet.

Rechts. De Zeelandbrug. ©Rijkswaterstaat - Adviesdienst Geo-Informatie en ICT (AGI). Links. De veerstoep van het veer bij Zaltbommel in 1931. ' Soms stonden er wel zeven of acht auto's te wachten'. ©De Waalbrug bij Zaltbommel.

Gips Veel voorkomend mineraal, bestaande uit calciumsulfaat ($CaSO_4$). Vindt onder andere toepassing bij het maken van afgietsels, als kit, als bouwmateriaal en bij het aanleggen van gipsverbanden. *~verband* Verband van in gips gedoopte windsels die hard worden en aldus maken dat het verbonden deel niet bewogen kan worden. *~vlucht* Speciale vlucht met een vliegtuig die bedoeld is om mensen die tijdens de wintersport lichamelijk letsel hebben opgelopen, naar huis te transporten. Ook gebruikt voor mensen die een kwetsuur hebben waar geen gips aan te pas is gekomen, maar toch niet op eigen kracht naar huis kunnen komen. Gips is calciumsulfaat, zo veel is duidelijk. Het schoolbordenkrijtje is meestal ook gemaakt van gips en niet, zoals velen denken, van kalk. Kalk is calciumcarbonaat ($CaCO_3$). Het is maar dat u het weet. De gipsvluchten zijn een uiting van een onbeheersbaar gewor-

den fenomeen: iedereen wil blijkbaar op wintersport. De druk op het milieu in de wintersportgebieden is onverantwoord hoog geworden. Steeds meer skipistes worden aangelegd. In de zomer resulteert dit in desolate landschappen.

Speciaal aangelegde skihellingen zoals ze er in de zomer uitzien. Een bezienswaardigheid? Zeker, om datgene te zien wat er niet meer is.

Het cynisme van de commercie gaat zelf zo ver dat de ondernemers in notoire wintersportgebieden argeloze toeristen proberen wijs te maken dat het ook in de zomer goed toeven is in een wintersportgebied. Zo'n gebied is bijvoorbeeld het Ötztal in Oostenrijk. Het toeristisch (winter)hoogtepunt is de plaats Sölden. Toeristen in Sölden vragen zich in de zomer verdwaasd af, wat hier - naast de vele kroegen- eigenlijk te beleven valt. Gelukkig kunnen ze met de auto voor veel geld via een 13 kilometer lange tolweg naar een op 2600 meter gelegen parkeerplaats.

Toerist Iemand die voor zijn plezier reist, die het reizen als sport beoefent. Afgeleid van het Franse woord tourist. De moderne toerist is een plaag. De toegenomen welvaart stelt steeds meer mensen in staat verre oorden te bezoeken. Wilde horden zwermen tegenwoordig uit over de wereld. Weinigen beseffen dat zij hierbij vernietigen wat zij zoeken. In ganzenpad verplettert de toerist de cultuur.

Toeristen fotograferen en genieten, zeggen ze. Maar soms valt er aan de toeristen zelf meer te beleven. Toeristen zijn herkenbaar aan hun kleding; van het soort waar je ze thuis nooit mee zult zien. Hij/zij wil ook altijd in de vakantie-entourage op de foto.

Verloren 1. Wat men verloren heeft, niet meer heeft, wat men kwijt is. 2. Verdoold. 3. Vergeefs, nutteloos. Een mens ontmoet, neemt, groeit: allemaal leidend tot een toename. De keerzijde is dat we ook kwijt raken, dingen gaan verloren. Het is niet mogelijk om datgene wat verloren is te koesteren, want dan zou het niet meer verloren zijn. Verloren is het gemis van dingen waarvan we alleen nog een besef hebben, maar die we niet meer hebben. Het merkwaardige is dat we dus wel kunnen weten en bezitten wat een ander verloren heeft.

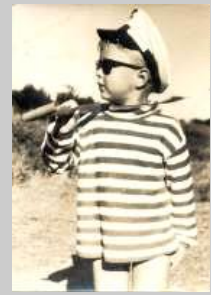

Links Een toegangskaartje voor I. Galerie aan de Josefsplatz, gevonden in Bilthoven Midden Boodschappenlijstje, gevonden in Vianen. Rechts Een doosje voor gevonden dingen, gekocht van een meisje in Houten

Links Nota voor superlijm en antivries, gevonden in een verlaten fabriek in Dreumel. Midden Routebeschrijving voor een tripje naar Londen, gevonden in Amsterdam. Rechts Foto gevonden in een boek in een vakantiehuisje op Schiermonnikoog

---

Vogel 1. Verzamelnaam voor tweebenige gevleugelde dieren, lichaam met veren bedekt, voorplanting door eieren. 2. Gemeenzame aanduiding voor een persoon. In deze betekenis altijd met een bijvoeglijk naamwoord. *Een vreemde vogel.* Het werkwoord vogelen betekent vogels kijken, maar kent ook nog een andere betekenis namelijk vrijen, geslachtsgemeenschap hebben. Volgens Van Dale is dit zelfs de eerste betekenis van dit word. Overigens komt iets vergelijkbaars in het Duits voor, dat het werkwoord vögeln kent. Er zijn zo'n 9000 vogelsoorten. Je zou dus over vogels heel wat kunnen vertellen en sommige mensen doen dat dan ook. Er zijn ook veel mensen die vogels observeren, er naar kijken: de vogelaars. Waarschijnlijk is er geen andere diersoort die zo'n grote groep bewonderaars heeft. En natuurlijk, er zijn heel wat machtig mooie vogels. Maar eigenlijk is het als met paddestoelen: er zijn maar een paar soorten die er echt toe doen. Bij vogels zijn dat vooral de scholekster, de grote stern en de merel.

De **scholekster** (Haematopus Ostralegus, Oystercatcher) is een zwartwitte steltloper die algemeen in Nederland voorkomt. Het zijn luidruchtige vogels. Aardig is dat scholeksters vaak allemaal dezelfde kant op zitten, zodat ze elkaar niet hinderen wanneer gevlucht moet worden voor naderend gevaar. De scholekster heeft als bijnaam Bonte Piet. De scholekster vinden we vooral op kwelders en in polders.

Foto IVN Vecht & Plassengebied.

De scholekster leeft vooral van schelpdieren en wormen. Wie ooit het geluid van een scholekster, een schel en luid bliep, heeft gehoord, wil nooit meer zonder deze prachtige vogel. Onlangs is de scholekster op een vervelende manier in het nieuws gekomen. Het aantal scholeksters is de laatste jaren namelijk sterk afgenomen. Een van de oorzaken is waarschijnlijk de voedselschaarste in de Waddenzee. Een schaarste die mede wordt veroorzaakt door de mechanische kokkelvisserij. Interessant detail is dat de meeste kokkels worden uitgevoerd naar landen rond de Middellandse Zee. De kokkels zijn daar een gewaardeerd onderdeel van gerechten als paella.

Grote sterns op het voormalige natuurmonument De Beer. Foto Wabe Korfmaker.

De **grote stern** (Sterna sandvicensis, Sandwich Tern) is een karakteristieke kustbroedvogel die in Nederland nog steeds voorkomt. De grote stern heeft een voorkeur voor kale dynamische strandvlaktes om te broeden. Juist het type ecosysteem dat in de 20ste eeuw in hoge mate in Nederland onder druk is komen te staan. De grote stern wordt tegenwoordig in Nederland in grote aantallen alleen nog op het eiland Griend aangetroffen. En dan te bedenken dat in de jaren vijftig alleen al in het natuurmonument De Beer bij Hoek van Holland 10.000 broedparen van deze prachtige vogel voorkwamen! Een onmiskenbare vogel met zijn 'kuif' en zijn gele snavelpunt. Maakt een indringend luid en krassend 'kerrik'. Wie ooit een grotesternkolonie heeft gezien, vergeet de aanblik nooit meer.

De **merel** is merkwaardig geval. Ooit was het een schuwe bosvogel. Maar nu? De vogel heeft zich aangepast en is een vertrouwde verschijning in de buurt van de mens. Altijd scharrelend onder struiken en bomen op zoek naar voedsel. De merel is niet bepaald een schaars voorkomende vogel in Nederland. Vele honderdduizenden broedparen van de vogel komen in Nederland voor. Een aardigheid aan de merel is nog dat het lijkt alsof de merel niet trekt. Dat is niet waar. Winters wordt de plek van onze zomermerels ingenomen door exemplaren uit het noorden van Europa. De merel is dus een mooi voorbeeld van een vogel die zich heeft aangepast aan de veranderde omstandigheden.

De merel. Foto Jos Parmentier.

Wat een verrassing!

Gelukkig is (nog?) niet alles verleden en vergeten! Onze redactie kan ook niet alles weten, alhoewel we natuurlijk voor onze lezers wel ons best doen. Kinderboeken bijvoorbeeld zijn niet ons sterkste punt. Ten slotte zijn we een grotemensenblad. Bovendien is onze redactie 'uit de kinderen' zoals dat heet. Dus dat helpt ook al niet. Door een toeval kregen we echter onlangs een prachtig boek onder ogen. Het boek *Alle verhalen van Kikker & Pad* van Arnold Lobel.

In de tijd dat onze redactieleden nog wel 'in de kinderen zaten', lazen we voor uit boekjes van Nijntje en Betje Big en later uit boekjes van Wipneus en Pim en van Jip en Janneke.

Maar ook van Kikker en Pad en Uil. Verhalen die jaren later nog niets van hun glans verloren hebben. Altijd dikke vrienden, die Kikker en Pad. Alles hebben zij voor elkaar over, vrienden door dik en dun. Zoals in het verhaal *De Hoed*. Pad krijgt van Kikker een hoed voor zijn verjaardag. Maar helaas, de hoed is te groot. Zo groot dat de hoed Pad over zijn ogen zakt. Pad wil de hoed per sé ophouden; hij heeft hem ten slotte van zijn vriend gekregen. Kikker raadt zijn vriend aan om 's nachts van grote dingen te dromen, zodat zijn hoofd groter wordt en de hoed alsnog zal passen. Als Pad slaapt, laat Kikker de hoed met water krimpen. De volgende dag blijkt dat de hoed past.

En dan het verhaal *De Heuvel af*. Het is winter. Kikker wil in de sneeuw gaan spelen, sleeën. Na veel tegenstribbelen lukt het Kikker om Pad naar buiten te krijgen. Samen gaan ze met de slee van de heuvel af; samen omdat Pad niet alleen durft. Al snel valt Kikker van de slee af en raast de nietsvermoedende Pad alleen naar beneden. Pad kent geen angst meer, Kikker zit immers achterop! Op het moment dat Pad ontdekt dat hij alleen op de slee zit, gaat het fout.
Dit zijn twee voorbeelden van de totaal 20 verhalen; alles samen 256 pagina's leesplezier. Je zou zo weer kinderen willen: al was het alleen maar om al die prachtige verhalen weer eens te kunnen lezen. Of nog beter: om ze weer te kunnen voorlezen.

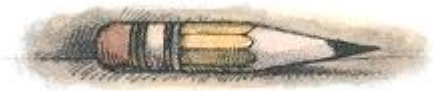
**De te kleine hoed.
Of is Pad's hoofd te groot?**

Nu we toch in de stemming zijn, nemen we gelegenheid om nog even te wijzen op een ander prachtig boek van Lobel. Op onze website gebruikten we het verhaal *Tranenthee* als voorbeeld bij het begrip 'verlaten'. In dit verhaal huilt Uil tranen om tranen-

thee te kunnen maken. Dat gaat natuurlijk niet vanzelf. Om te kunnen huilen denkt Uil aan 'heel verdrietige dingen': stoelen met kapotte poten, liedjes die niemand kan zingen, omdat niemand de woorden meer weet, lepels die achter het fornuis zIjn gevallen en die je nooit meer terugvindt, boeken die je niet meer kan lezen, omdat er bladzijden uitgescheurd zijn, klokken die stilstaan, omdat niemand ze meer opwindt, een prachtige zonsopgang, die niemand ziet, omdat iedereen slaapt, heerlijke aardappelpuree op een bord, die niemand wilde opeten en als hoogtepunt het potloodje dat te klein is geworden om vast te houden. En wat te denken over het existentiële verhaal dat je niet boven en beneden tegelijk kunt zijn.

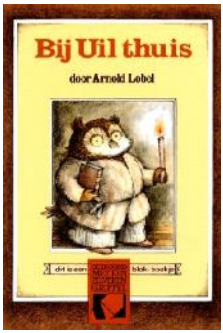

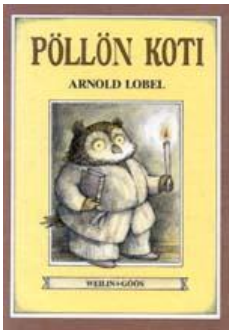
Als Kikker achterop zit, durft Pad wel van de heuvel af te sleeën.

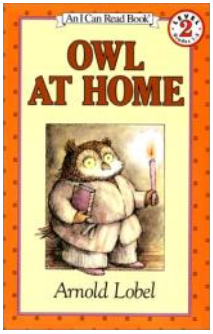

Het in de steek gelaten, te kleine potloodje.

Ach, het is spijtig dat Arnold Lobel zo vroeg is overleden. Wie weet wat we anders nog hadden mogen meemaken. Wij zijn overigens niet de enige die het werk van Lobel kunnen waarderen. Arnold Lobel kreeg – in Nederland alleen al - voor zijn werk twee Zilveren Griffels, een Zilveren Penseel en acht keer een Vlag en Wimpel. Lobel kreeg in 1978 de Caldecott Medal, de meest prestigeuse prijs voor kinderboeken in de Verenigde Staten. Arnold Lobel is in 1987 overleden. Hij liet een vrouw en twee dochters achter.

1980 Bij Uil thuis, ISBN 9021611740,€ 8,95
1979 Kikker en Pad zijn vrienden, ISBN 9021611848, € 8,95
1981 Kikker en Pad zijn altijd samen, ISBN 9021610388, € 8,95
1982 Kikker en Pad zijn best tevreden, ISBN 9021607344, € 8,95
1984 Een jaar bij Kikker en Pad, ISBN 9021610485, € 8,95
1996 Alle verhalen van Kikker & Pad, 9021611309, € 29,95

* VRIJDAG 17 MAART 1995
22E JAARGANG NO 6

De Theatersportgazet

HOOFDREDACTEUR: FRANZ PLEUS / UITGAVE: DE LICHTKRANT B.V. / KALKOENSPRENK 73, 4386 DD VLISSINGEN / PRIJS PER NUMMER F 17,95

De Theatersportgazet is in de jaren negentig in een beperkte oplage slechts eenmaal verschenen. Dit blad had, net als De Lichtkrant, Franz Pleus als hoofdredacteur, eerst woonachtig in Utrecht, later verhuisd naar Zeeland. Franz Pleus is in 2002 helaas op 42-jarige leeftijd overleden. Ingrid Brilleman, zijn vrouw, gaf ons toestemming voor publicatie.
In VOORTSCHRIJDENDE INZICHTEN deze keer een aantal bijdragen uit dit humoristische blad.

Match in Kamer leidt tot rellen

DEN HAAG (LEUTER) - De wekelijkse Theatersport-Match in de Tweede Kamer heeft gisteren tot ernstige ordeverstoringen geleid.

De gemoederen waren reeds danig verhit geraakt toen VVD-kamerlid Bolkestein door de toevallig binnenwandelende europarlementariër May-Weggen (CDA) werd uitgedaagd een NAZI-arts uit te beelden, wat Bolkestein weigerde. May-Weggen weigerde op haar beurt Stalin uit te beelden. Deze zaak liep echter nog met een sisser en een gelijk spel af.
Aanzienlijk dramatischer gevolgen had de game tussen de CDA-er Mateman en het Groen-Links kamerlid Sipkes. Mateman had Sipkes uitgedaagd tot het spelen van een erotische scène, waarop Sipkes woedend uitriep dat erotiek volgens het Groen-Links-partijprogramma uitdrukkelijk verboden is, en dat slechts keiharde 'Amsterdamse' sex is toegestaan, waarop Sipkes Mateman trachtte te trakteren op een waar SM-spektakel. Mateman wist aanvankelijk te vluchten, en dacht zo de wedstrijd nog te winnen door Sipkes in gebreke te stellen, maar zijn vluchtweg werd versperd door-dat Greenpeace-activisten Mateman vanaf de publieke tribune torpedeerden met vaten afgewerkte condooms. De leden van de kleine christelijke fracties waren inmiddels overgegaan tot het in dit soort situaties gebruikelijke auto-blinddoeken. Een massale vechtpartij brak uit toen GroenLinks-fractievoorzitter Rosenmuller, geheel in leer gehuld, een poging waagde de SP-fractie verscheidene oren aan te naaien. Nadat de Haagse ME met een aantal koelbloedig uitgevoerde charges een einde aan de kloppartij had gemaakt, merkte CD-fractievoorzitter/ partijvoorzitter/secretaris/ programmaschrijver Janmaat op dat dit soort zaken onvermijdelijk is, zolang de regering miljoenen vluchtelingen toelaat. Janmaat, die was uitgedaagd tot een absurdistische scène, heeft hiermee de wedstrijd gewonnen.

HET WEER

Het KNMI is erin geslaagd te voldoen aan de uitdaging om hevige rukwinden en valstormen op te wekken.
Hierdoor zijn alle outdoor wedstrijden afgelast, met uitzondering van die op Rottumerplaat, dat buiten de invloedsfeer van het KNMI valt.

Zelfmoord slaagt per ongeluk

AMSTERDAM (LEESON) - Tijdens een oefenpartijtje Full Contact Theatersport sloeg de 32-jarige N.C.R.V. per ongeluk succesvol de hand aan zichzelf.

Naar eerst nu bekend is geworden zijn twee werknemers van MOTIVACTION vorige week vrijdag verwikkeld geraakt in een fatale generale repetitie voor de aanstellerijcup (10 april). Tijdens porno-downloadtijd had de 44-jarige K.R.O. zijn 12 jaar jongere ondergeschikte uitgedaagd tot het spelen van een zelfmoord-scène. Vanwege naderende functioneringsgesprekken achtte V. het te riskant om de uitdaging niet aan te nemen. Vol verve pakte V. de briefopener van het bureau van O. en bewoog zijn hand met grote snelheid richting hartstreek. V. was echter vergeten dat hij zèlf nog de vorige dag bij wijze van grap de opener van O. met schuurpapier op scheermesscherpte had gebracht. De kansen van O. op de overwinning in de aanstellerijcup zijn aanzienlijk gestegen.